

DISKUSE

**Rekonštrukcia spisovej a zväzkovej agendy
tajného spolupracovníka
s krycím menom „BUREŠ“.**

Andrej Babiš ako spolupracovník
Štátnej bezpečnosti v rokoch 1980–1989

JERGUŠ SIVOŠ

Reconstructing the records and files of the secret collaborator code-named “BUREŠ”: Andrej Babiš as a collaborator of the State Security Service in 1980 to 1989

The paper describes the efforts made by a top Czech politician to exonerate himself and details the archival research conducted by Ústav paměti národa [the Institute of the Nation's Memory] that led to findings refuting his claims in court. Although the State Security Service (ŠtB) managed to shred a number of files in December 1989, it did not manage to destroy all evidence. Although incomplete, the information can be verified by reconstructing the records and piecing together a mosaic of relationships. Based on the assessment of these records and files in the context of the overall activities of the State Security Service and the relevant guidelines for the activities of counterintelligence officers, for working with counterintelligence collaborators and for record keeping, statistics and administration of counterintelligence activities, it can be concluded that the file of the confidant and, later, agent code-named “BUREŠ” was – despite minor administrative shortcomings – created, kept on record and maintained by the relevant units of the ŠtB in accordance with the internal regulations of the Ministry of the Interior of the Czechoslovak Socialist Republic.

Keywords: State Security Service, agent, litigation, counterintelligence

Keď pred desiatimi rokmi vstupoval súčasný český premiér Andrej Babiš do vysokej politiky, začali si jeho minulosť všímať nielen české médiá. Novinári čoskoro zistili, že je v registračných protokoloch agentúrnych a operatívnych spisov, resp. zväzkov Štátnej bezpečnosti¹ (ďalej aj „ŠtB“) evidovaný ako tajný spolupracovník s krycím menom „BUREŠ. V snahe očistiť svoje meno podal Andrej Babiš na Ústav pamäti národa (ďalej aj „ÚPN“) žalobu. Ako dôkazy predložil zväčša pochybné svedectvá pochybných odborníkov a príslušníkov Štátnej bezpečnosti. Pracovníci Ústavu pamäti národa následne realizovali rozsiahly archívny výskum. Vo vlastnom archíve, ako aj v Archíve bezpečnostných zložiek v Prahe objavili 11 spisov, zväzkov a záznamov so vzťahom k tajnému spolupracovníkovi s krycím menom „BUREŠ“, ktoré vznikli v súlade s internými predpismi federálneho ministerstva vnútra, vecne spolu súviseli, chronologicky na seba nadväzovali a vytvárali tak ucelený obraz o evidencii a činnosti Andreja Babiša ako tajného spolupracovníka československej kontrarozviedky.

V januári 2012 podal Andrej Babiš na Okresnom súde Bratislava I žalobu voči ÚPN. V petite žaloby navrhol, aby súd určil, že je neoprávnené evidovaný v registračných protokoloch ŠtB ako agent a aby tento výrok ÚPN zverejnil na svojom webovom sídle do troch dní od právoplatnosti rozsudku.² Opieral sa pritom o skutočnosť, že rozsiahla skartácia písomností ŠtB z decembra 1989³ sa týkala aj jeho agentúrneho zväzku, z ktorého boli odstránené viaceré dokumenty, vrátane záväzku na utajenú spoluprácu a zložky vlastnoručných správ. Postupne súdu predkladal aj vyjadrenia príslušníkov ŠtB, ktorí ho viedli ako tajného spolupracovníka. Preukazovali v nich „nevedomú spoluprácu“, „účelové záznamy v iných zväzkoch“ na vytvorenie dojmu spolupráce, „absurdnosť realizácie tzv. viazacieho aktu v reštaurácii“, nedodržanie postupu pri zmene kategórie zo spolupracovníka na utajeného spolupracovníka a iné tvrdenia.⁴ Abso-

1 Registračné protokoly agentúrnych a operatívnych spisov, resp. zväzkov ŠtB predstavovali základné evidenčné pomôcky, v ktorých sa prírastkovým spôsobom v chronologickom poradií registrovali založené agentúrne a operatívne spisy, resp. zväzky a všetky zmeny v ich vedení. Ústav pamäti národa ich na svojom webovom sídle zverejnil v deň 15. výročia Nežnej revolúcie – 17. 11. 2004.

2 Spis ÚPN-K-2021/00061. Žaloba v právnej veci Ing. Andrej Babiš proti ÚPN o ochranu osobnosti zo 16. 1. 2012.

3 K otázke skartácií písomností ŠtB v decembri 1989 pozri: ŽÁČEK, Pavel: „Můžou přijít, jsme hotovi...“ Tzv. Lorencova „skartace“ z prosince 1989 v dokumentech. In: *Paměť národa*, 2004, úvodné číslo, s. 28–41; ŽÁČEK, Pavel: *Jakešovo Gestapo. Komunistické mocenské orgány a listopad 1989*. Praha 2019, s. 411–437.

4 Spis ÚPN-K-2021/00061. Vyhlásenie bývalého príslušníka ŠtB Andreja Kulhu z 21. 1. 2014.

lútna väčšina z nich bola v rozpore s každodennou služobnou praxou aj internými predpismi komunistickej kontrarozviedky.

Pracovníci ÚPN po delimitácii spisovej a zväzkovej agendy útvarov ŠtB z archívov Ministerstva obrany Slovenskej republiky, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a Slovenskej informačnej služby postupne spoznali špecifické aspekty spisovej služby ŠtB na Slovensku, ale aj v Československu, a získali teoretické poznatky⁵ aj praktické skúsenosti s využívaním evidencií, databáz, pomocných, analytických, evidenčných a špecifických písomností ŠtB na rekonštrukciu konkrétnych spisov a zväzkov.⁶

S vedomím, že žiaden dokument nemôže byť vnímaný izolovane, ale len v kontexte iných dokumentov realizovali pracovníci ÚPN archívny výskum, v rámci ktorého dohľadali nižšie uvedené spisy a zväzky súvisiace s tajným spolupracovníkom s krycím menom „BUREŠ“.

- I. Spis dôverníka, resp. zväzok agenta s krycím názvom „BUREŠ“, reg. č. 25 085, vedený na XII. správe ZNB v Bratislave⁷ v rokoch 1980–1989;

5 Pozri: KAKALÍKOVÁ, Jana: Problémové aspekty spisovej služby Štátnej bezpečnosti na Slovensku. In: *Pamäť národa*, 2005, roč. 1, č. 1, s. 69–73; RAGACĎ, Radoslav: Zvláštne finančné prostriedky v podmienkach Správy Štátnej bezpečnosti Bratislava. In: *Pamäť národa*, 2007, roč. 3, č. 2, s. 68–72; ĎURINA, Lubomír – RAGACĎ, Radoslav: Rekonštrukcia zväzkov v Archíve ÚPN. In: *Pamäť národa*, 2007, roč. 3, č. 3, s. 77–84.

6 Už v roku 2007 v rámci rekonštrukcie organizačnej štruktúry, personálneho obsadenia a činnosti Správy kontrarozviedky v Bratislave zdokumentovali pracovníci ÚPN pokusy o pozmeňovanie záznamov v registračných protokoloch agentúrnych a operatívnych spisov, resp. zväzkov ŠtB v prípade 29 agentov odboru boja proti vnútornému nepriateľovi Správy kontrarozviedky v Bratislave. Aj napriek zničeniu agentúrnych zväzkov uvedených tajných spolupracovníkov sa prostredníctvom súvisiacich písomností (registratúrnych denníkov, plánov úloh útvarov ŠtB, periodických hodnotení činnosti, vyúčtovania použitia zvláštnych finančných prostriedkov, zväzkov konšpiračných, resp. prepožičaných bytov a iných) podarilo jednoznačne preukázať zámer pozmeniť údaje v origináloch registračných protokolov ŠtB tak, aby vybrané osoby nemohli byť identifikované ako tajní spolupracovníci ŠtB. Pozri: SIVOŠ, Jerguš – MORBACHER, Lubomír: Agentúrna sieť XII. správy ZNB. Pokusy o pozmeňovanie v registračných protokoloch KS ZNB S-ŠtB Bratislava. In: *Pamäť národa*, 2007, roč. 3, č. 4, s. 81–91; SIVOŠ, Jerguš: Pokusy o pozmeňovanie záznamov v registračných protokoloch KS ZNB S-ŠtB Bratislava. In: *Interpretácia dokumentov Štátnej bezpečnosti. Zborník z vedeckej konferencie*. Ed. Jašek, Peter. Bratislava 2011, s. 117–133.

7 XII. správa Zboru národnej bezpečnosti (ďalej aj „ZNB“) – krycie označenie Správy kontrarozviedky v Bratislave. Ako výkonný útvar federálneho ministerstva vnútra vo vymedzenom rozsahu vykonávala, organizovala a zodpovedala za kontrarozviednu činnosť vo vylčených problematikách a objektoch federálneho charakteru, dislokovaných v Slovenskej socialistickej republike, a objektoch republikového charakteru. K organizačnej štruktúre, personálnemu obsadeniu a činnosti uvedeného útvaru ŠtB pozri: SIVOŠ, Jerguš (Ed.): *XII. správa ZNB*.

- II. Štatistická karta tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, reg. č. 25 085;
- III. Záznam v registračnom protokole agentúrnych a operatívnych spisov, resp. zväzkov XII. správy ZNB, reg. č. 25 085;
- IV. Zväzok tajného spolupracovníka s krycím menom „KOSEK“, reg. č. 23 702 – agentúrny záznam 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB⁸ č. 8/82 z 20. októbra 1982;
- V. Objektový zväzok s krycím menom „CHEMAPOL“, reg. č. 3907 MV – agentúrny záznam 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB zo 6. decembra 1984;
- VI. Zväzok držiteľa prepožičaného bytu s krycím menom „VOJAK“, reg. č. 29 098;
- VII. Spis preverovanej osoby s krycím menom „OKO“, neskôr signálny zväzok „JORDÁN“, reg. č. 27 544;
- VIII. Spis preverovanej osoby s krycím menom „EKRON“, reg. č. 31 879;
- IX. Spis preverovanej osoby s krycím menom „TUREK“, reg. č. 31 774;
- X. Diel č. 13 s krycím menom „MOSTEN“ objektového zväzku s krycím menom „TRH“, reg. č. 11 548;
- XI. Vyúčtovania zvláštnych finančných prostriedkov k zväzku agenta s krycím menom „BUREŠ“ z apríla, júna, augusta a novembra 1985.

Skôr ako sa dostaneme k hodnoteniu jednotlivých písomností, je potrebné si v rámci celkového kontextu ozrejmiť základnú terminológiu spolupracovníkov československej kontrarozviedky a význam jej evidenčného systému.

Základná terminológia spolupracovníkov československej kontrarozviedky a rozdiely v ich kategóriách

Činnosť príslušníkov československej kontrarozviedky sa riadila tromi smernicami vydanými (novelizovanými) koncom januára 1978, ktoré s menšími úpravami platili až do pádu komunistického režimu v roku 1989. Išlo o *Smernicu pre činnosť pracovníkov kontrarozviedky* (A-oper-I-1), *Smernicu pre prácu so spolu-*

Dokumenty k činnosti Správy kontrarozviedky v Bratislave v rokoch 1974–1989. Bratislava 2008, 636 s.

8 Oddelenie zabezpečovalo kontrarozviednu ochranu v podnikoch a organizáciách zahraničného obchodu, v priamych zastúpeniach kapitalistických firiem a v zastupiteľských organizáciách zahraničného obchodu. Vykonávalo tiež kontrarozviedne opatrenia v rámci medzinárodných veľtrhov v Bratislave.

pracovníkmi kontrarozvedky (A-oper-I-3) a Smernicu pre evidenciu, štatistiku a administratívu pri kontrarozviednej činnosti (A-oper-II-1). Dodržiavanie uvedených smerníc kontrolovala inšpekcia ministra vnútra ČSSR a inšpekcia náčelníka konkrétnej správy, ako aj zodpovedný štatisticko-evidenčný útvar správy a jemu nadriadený štatisticko-evidenčný útvar Federálneho ministerstva vnútra v Prahe. Interné predpisy charakterizovali využívanie spolupracovníkov ako základný a nenahraditeľný zdroj získavania poznatkov z nepriateľského prostredia.

Podľa *Smerníc pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozvedky* (A-oper-I-3), ktoré vydal minister vnútra ČSSR ako prílohu svojho rozkazu č. 3/1978 z 25. januára 1978, sa kontrarozviedka pri plnení svojho poslania opierala o pomoc československých občanov, ktorí boli ochotní a mali predpoklady s kontrarozviedkou pracovať.⁹ Spolupracovníkov kontrarozvedky delili na dôverníkov a tajných spolupracovníkov, pričom rozlišovali tri kategórie tajných spolupracovníkov – rezident, agent a držiteľ prepožičaného bytu. Evidencia spolupracovníkov sa vykonávala podľa *Smerníc pre evidenciu, štatistiku a administratívu pri kontrarozviednej činnosti* (A-oper-II-1), ktoré boli vydané ako príloha rozkazu ministra vnútra ČSSR č. 4/1978 z 25. januára 1978.¹⁰

Smernice A-oper-I-3 charakterizovali dôverníka ako spolupracovníka, ktorý pomáha kontrarozviedke plniť čiastkové úlohy kontrarozviednej povahy, predovšetkým pomocné, orientačné a previerkové úlohy v súvislosti s odhaľovaním alebo objasňovaním protištátnej činnosti a organizovaním príslušných kontrarozviednych, preventívno-výchovných a technických opatrení. Vyberali sa v súlade s potrebami a úlohami vyplývajúcimi zo štátnobezpečnostnej situácie v chránenom či rozpracovávanom objekte a problematike, spomedzi spoľahlivých československých občanov, ktorí dobrovoľne na základe vzťahu vzájomnej dôvery boli ochotní podľa svojich možností a schopností poskytovať kontrarozviedke čiastkové štátnobezpečnostné poznatky alebo poskytovať jej nutnú pomoc a služby. Išlo najmä o osoby, ktoré mohli poskytovať informácie signalizujúce nepriateľskú alebo trestnú činnosť, informácie o štátnobezpečnostnej situácii v záujmovom objekte, informácie súvisiace s odhaľovaním zdrojov prenikania a rozširovania nepriateľskej ideológie, negatívnych tendencií a nálad, upozorňovať na podozrivý záujem cudzincov a čs. občanov o chránené objekty, pôsobiť preventívne, upozorňovať na nedostatky pri ochrane uta-

9 Archiv bezpečnostních složek Praha (ďalej „ABS“), f. Sekretariát ministra vnútra, VII. diel, (1946) 1969–1980 (označenie fondu A2/7), inv. č. 89. Rozkaz ministra vnútra ČSSR č. 3/1978 z 25. 1. 1978. Smernice pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozvedky (A-oper-I-3).

10 ABS, f. A2/7, inv. č. 90. Rozkaz ministra vnútra ČSSR č. 4/1978 z 25. 1. 1978. Smernice pre evidenciu, štatistiku a administratívu pri kontrarozviednej činnosti (A-oper-II-1).

jovaných skutočností, prípadne plniť iné úlohy podľa potrieb kontrarozviedky. Kontakt s dôverníkom sa udržiaval nepravidelne. Miesto stretnutia s dôverníkom určoval príslušník kontrarozviedky s ohľadom na spoločenské postavenie, služobné alebo pracovné zaradenie, verejnú činnosť spolupracovníka a pod. Schôdzky sa nesmeli uskutočňovať v prepožičanom alebo konšpiračnom byte. Kontakt s dôverníkom, najmä ak sa s ním počítalo ako s budúcim tajným spolupracovníkom, sa utajoval. Verejné využitie informácie od dôverníka mohol príslušník kontrarozviedky uskutočniť až po jeho súhlase. Dôverník nemohol nahradiť tajného spolupracovníka ani nesmel plniť úlohy týkajúce sa rozpracovania štátnobezpečnostných prípadov, pri ktorých bolo nutné odhaliť kontrarozviedny záujem, metódy a formy práce kontrarozviedky.¹¹

Tajného spolupracovníka definovali citované smernice ako osobu získanú na utajenú spoluprácu spôsobom stanoveným v smerniciach, ktorá udržiavala s príslušníkmi kontrarozviedky konšpiratívny styk, plnila zadané úlohy, odovzdávala poznatky alebo informácie, prípadne poskytovala kontrarozviedke pomoc alebo služby, ktoré bolo nutné utajovať. Využívanie tajných spolupracovníkov charakterizovali smernice ako „*hlavný prostriedok činnosti kontrarozviedky proti podvratnej činnosti zahraničných nepriateľských rozviednych, ideologických a ekonomických zoskupení, ich domácim pomáhačom a zvyškom vnútorných nepriateľov*“.¹² Na rozdiel od dôverníka mal tajný spolupracovník k dispozícii základnú výbavu konšpirácie – krycie meno, ktorým podpisoval vlastnoručné správy, telefónne číslo a špecifické heslo na kontaktovanie riadiaceho príslušníka ŠtB – s ktorými ho príslušník ŠtB oboznámil počas tzv. viazacieho aktu. Na rozdiel od dôverníka sa tajný spolupracovník k utajenej spolupráci zaväzoval. Podpisal buď vopred pripravený záväzok na utajenú spoluprácu alebo ho spísal sám voľnou formou. Písomný záväzok sa nevyžadoval v prípadoch, ak mohol ohroziť dobrý vzťah získavaného tajného spolupracovníka k spolupráci s príslušníkmi kontrarozviedky. V takom prípade postačoval len ústny súhlas získavaného tajného spolupracovníka.¹³ Rozdiel v procese získavania dôverníka a získavania tajného spolupracovníka bol aj v počte zaangažovaných nadriadených náčelníkov. Návrh na získanie dôverníka, predložený operatívnym príslušníkom, schvaľoval jeho priamy nadriadený, náčelník oddelenia. Návrh na získanie tajného spolupracovníka však okrem náčelníka oddelenia schvaľovali náčelník odboru aj náčelník správy. Svojím podpisom preberali zodpovednosť za získavanie tajného spolupracovníka do systému československej kontrarozviedky.

11 Pozri čl. 19 až 25 Smerníc pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozviedky.

12 Pozri čl. 4 Smerníc pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozviedky.

13 Pozri čl. 46 Smerníc pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozviedky.

Výber, previerka a získavanie tajných spolupracovníkov sa riadili smernicami A-oper-I-3. Podľa čl. 26 mal príslušník kontrarozviedky pri výbere kandidátov tajnej spolupráce vychádzať z dôkladnej znalosti situácie a z nej vyplývajúcej konkrétnej potreby využitia tajných spolupracovníkov na plnenie štátno-bezpečnostných úloh. Pri výbere kandidátov sa uplatňovalo všeobecné hľadisko (najmä základné intelektuálne, psychologické a fyzické predpoklady kandidáta, objektívne a subjektívne podmienky spolupráce) a špeciálne hľadisko, dané konkrétnou štátno-bezpečnostnou situáciou a úlohami, ktoré mal tajný spolupracovník plniť (predpoklady na prenikanie do nepriateľského prostredia, na rozpracovanie konkrétneho prípadu a na plnenie spravodajských úloh v špecifickom prostredí). V období výberu kandidáta zhromažďoval príslušník kontrarozviedky podklady k jeho previerke, a to administratívnou previerkou (napr. služobné a pracovné hodnotenia), kontrarozviednymi prostriedkami (najmä prostredníctvom agentúry, ale aj sledovaním a spravodajsko-technickými prostriedkami) a osobným stykom s kandidátom na tajnú spoluprácu. Po sústreďení a vyhodnotení zhromaždených podkladov príslušník kontrarozviedky ukončil previerku bez ďalšieho administratívneho postupu alebo predložil náčelníkovi so schvaľovacou právomocou návrh na získanie tajného spolupracovníka na spoluprácu. Po schválení návrhu na získanie tajného spolupracovníka príslušným náčelníkom pristúpil príslušník kontrarozviedky k príprave na viazací akt, ktorá vychádzala z vopred stanoveného postupu uvedenom v schválenom návrhu. Viazací akt sa podľa čl. 44 smerníc A-oper-I-3 mal uskutočniť v čo najkratšej dobe, najneskôr však do 30 dní od schválenia návrhu. V odôvodnených prípadoch mohol príslušník kontrarozviedky po prekročení tohto termínu spracovať doplnok k návrhu a predložiť ho na opätovné schválenie náčelníkovi so schvaľovacou právomocou.

Viazací akt sa podľa čl. 44 smerníc A-oper-I-3 vykonával v prostredí, ktoré zaručovalo jeho utajenie, ničím nerušený priebeh a konšpiratívny príchod a odchod získavaného tajného spolupracovníka. Viazanie tajného spolupracovníka vykonával príslušník kontrarozviedky, ktorý ho mal riadiť. Príslušný náčelník mal právomoc rozhodnúť, či sa viazacieho aktu zúčastní sám alebo podľa potreby ním určený ďalší príslušník kontrarozviedky.

Evidenčný systém čs. kontrarozviedky

Útvary zložky Štátnej bezpečnosti boli súčasťou jednotného ozbrojeného bezpečnostného Zboru národnej bezpečnosti, ktorého základným poslaním bolo chrániť socialistické, spoločenské a štátne zriadenie, verejný poriadok, bezpeč-

nosť osôb a majetku.¹⁴ V 80. rokoch 20. storočia pracovali kontrarozviedne útvary ŠtB v trojstupňovom vertikálnom systéme riadenia – od oddelení ŠtB v okresoch cez správy ŠtB v krajoch až po centrálnu operatívnu správu ako súčasť federálneho ministerstva vnútra v Prahe, vrátane XII. správy ZNB v Bratislave. Vzájomne boli prepojené aj prostredníctvom jednotného evidenčného, štatistického a archívneho systému. Cieľom týchto záväzných administratívnych postupov bola konšpirácia záujmov kontrarozviednej činnosti, koordinácia činnosti príslušníkov kontrarozviedky v procese vyhľadávania, rozpracovania a v práci so spolupracovníkmi kontrarozviedky, sústreďovanie, evidencie, štatistické vyhodnocovanie a archivácia informácií k osobám, objektom, organizáciám a javom, ktoré boli predmetom kontrarozviednej činnosti.¹⁵

Záznamy jednotného evidenčného, štatistického a archívneho systému čs. kontrarozviedky sa v druhej polovici 80. rokov, v rámci budovania *Uceleného informačného systému*, spracovávali do podoby počítačovej databázy. Súčasťou *Evidencie záujmových osôb* (EZO) sa stala *Tematická evidencia zväzkov* (od roku 1989 *Centrálny register zväzkov*). Evidencia mala nahradiť manuálnu ústrednú operatívnu evidenciu a rozšíriť jej odkazovacie možnosti vďaka prepojeniu s inými informačnými systémami.

Možnému stretu operatívneho záujmu príslušníkov čs. kontrarozviedky predchádzala *blokácia záujmových osôb*, ako evidenčné opatrenie koordinačnej povahy. Vykonávali ju automaticky štatisticko-evidenčné útvary v prípadoch, ak bol na osobu založený zväzok.

Jednotný evidenčný, štatistický a archívny systém čs. kontrarozviedky dával útvarom čs. kontrarozviedky a jej príslušníkom prehľad o rozpracovaní záujmových osôb a objektov, ako aj o tajných spolupracovníkoch jednotlivých kontrarozviednych útvarov na území Československa. Kontrarozviedne útvary na teritoriálnej a centrálnej úrovni teda nefungovali samostatne, ale v jednotnom systéme, pričom mali prehľad o rozpracovaných prípadoch, záujmových osobách a spolupracovníkoch.

Základné údaje o evidencii a vedení spisu a zväzku spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“

Spis dôverníka Štátnej bezpečnosti s krycím menom „BUREŠ“ zaviedli príslušníci štatisticko-evidenčného oddelenia Analyticko-informačného a štatisticko-

14 Zákon č. 40/1974 Zb. o Zbore národnej bezpečnosti.

15 Pozri čl. 1 Smerníc pre evidenciu, štatistiku a administratívu pri kontrarozviednej činnosti.

evidenčného odboru Správy kontrarozviedky v Bratislave dňa 12. augusta 1980 pod registračným číslom 25 085 v problematike *zahraničný obchod*. Záznam o založení spisu dôverníka urobili v registračnom protokole aj v operatívnej evidencii (v kartotékach a v štatistických výkazoch). Operatívnemu príslušníkovi kontrarozviedky pri registrácii odovzdali obal spisu, v ktorom v ďalšom období sústreďoval písomnosti previerkového charakteru k dôverníkovi. Tento typ osobného spisu sa viedol do doby, keď získané poznatky umožnili jeho vyhodnotenie a prevedenie na niektorý typ zväzku (v prípade dôverníka na zväzok agenta, resp. držiteľa prepožičaného bytu) alebo uloženie v archíve kontrarozviedky. Návrh na založenie spisu dôverníka predložil starší referent 1. oddelenia III. odboru¹⁶ Správy kontrarozviedky v Bratislave npor. Ing. Július Šuman¹⁷ a schválil jeho priamy nadriadený, náčelník oddelenia npor. JUDr. Rastislav Mátray.¹⁸

Dňa 23. novembra 1982 príslušníci štatisticko-evidenčného oddelenia XII. správy ZNB, na základe tromi nadriadenými schválenej Správy o získaní k spolupráci z 12. novembra 1982, previedli spis dôverníka na zväzok tajného spolupracovníka v kategórii agent. V súlade s internou smernicou A-oper-II-1 súčasne operatívemu príslušníkovi kontrarozviedky vydali aj tri zložky zväzku tajného spolupracovníka – zložku vlastnoručných správ, zložku korešpondencie a pomocných písomností a zložku finančných výdavkov (porovnaj dokument I, časť d/). Zmeny vyznačili aj v registračnom protokole a operatívnej evidencii. Zároveň v súlade s internými predpismi doplnili do kartotéky štatistickú kartu tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, na ktorej sa zaznamenávali podstatné informácie o tajnom spolupracovníkovi, ako aj zmeny v evidencii a vedení zväzku. Prevedenie spisu dôverníka na zväzok agenta sa uskutočnil v súlade s čl. 25 ods. 3 Smerníc pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozviedky, podľa ktorých *„Dôverník, ktorý spĺňa predpoklady pre plnenie úloh*

16 1. oddelenie III. odboru XII. správy ZNB spracovávalo problematiku kontrarozviednej ochrany československého zahraničného obchodu. Pozornosť venovalo zastupiteľským organizáciám zahraničného obchodu v Bratislave, expozitúram tzv. západných firiem, medzinárodným veľtrhom a výstavám konaným na území Bratislavy (najmä Inchebe), spravodajskému prieniku zahraničných rozvediek a monopolov do centrálnych úradov československej ekonomiky a tzv. čiernym zástupcom.

17 Július Šuman (1951), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od apríla 1977 do zrušenia ŠtB. Na utajenú spoluprácu získal tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, pričom pôsobil ako jeho riadiaci orgán od 23. 9. 1982 do 22. 8. 1983. Archív Ústavu pamäti národa (ďalej aj „A ÚPN“), f. Personálna dokumentácia príslušníkov, personálny spis J. Šumana.

18 Rastislav Mátray (1949), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od septembra 1973 do apríla 1987. Na odbore kontrarozviednej ochrany socialistickej ekonomiky XII. správy ZNB pôsobil od júla 1974, 1. oddelenie viedol od mája 1980 do decembra 1986. Viac pozri: SIVOŠ, Jerguš (Ed.): *XII. správa ZNB*, s. 73.

pri kontrarozviednom rozpracovaní a v predchádzajúcom styku s riadiacim pracovníkom dodržiaval zásady konšpirácie, môže byť získaný ako agent alebo držiteľ prepožičaného bytu.“

S oneskorením, až 9. decembra 1987, bol spracovaný záznam o prerušení tajnej spolupráce s agentom s krycím menom „BUREŠ“ z dôvodu jeho vycestovania na dlhodobý služobný pobyt v Maroku v roku 1985. Archivácia ani ukončenie zväzku nie sú vyznačené v registračnom protokole ani vo vlastnom zväzku. Spis, resp. zväzok nebol v období rokov 1980 až 1989 archivovaný ani ukončený a uložený do archívu. Zväzok mal k 17. novembru 1989 pridelený príslušník XII. správy ZNB Bratislava kpt. Jaroslav Hegeduš,¹⁹ ktorý podľa záznamu 4. decembra 1989, v rámci rozsiahlej ponovembrovej skartácie nariadenej 1. námestníkom ministra vnútra ČSSR genpor. Alojzom Lorencom,²⁰ zničil podstatnú časť zväzku, vrátane troch zložiek. Do zväzku bol zo zložky finančných výdavkov praderadený len *Evidenčný list výdajov*.

Charakteristika dohľadaných archívnych dokumentov

I. Spis dôverníka, resp. zväzok agenta s krycím názvom „BUREŠ“, reg. č. 25 085, vedený na XII. správe ZNB v Bratislave v rokoch 1980–1989²¹

Spis dôverníka a následne zväzok tajného spolupracovníka v kategórii agent obsahuje okrem obalu s predtlačami, ktoré pri založení spisu, resp. zväzku vydávali operatívne príslušníkovi pracovníci štatisticko-evidenčného útvaru správy, aj Zoznam dokumentov, Zoznam osôb, Prehľad častí dielov a zložiek, Správu o získaní k spolupráci z 12. novembra 1982, lustračný lístok zo 6. novembra 1980, kontrolné záznamy zodpovedných príslušníkov kontrarozviedky z júna 1988, Záznam k prerušeniu tajnej spolupráce s agentom z 9. decembra 1987, evidenčný list výdajov za roky 1982–1985, Memorandum z 26. októbra 1982 a Doplnok k MEMORANDU z 30. júna 1987. Ďalšie písomnosti boli podľa záznamu zničené 4. decembra 1989. Písomnosti nie sú v spise, resp. zväzku

19 Jaroslav Hegeduš (1952), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od marca 1988 do zrušenia ŠtB. Zväzok tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ viedol od 14. 10. 1988 do pádu komunistického režimu v roku 1989. A ÚPN, f. Personálna dokumentácia príslušníkov, personálny spis J. Hegedúša.

20 Alojz Lorenc (1939) pôsobil vo funkcii 1. námestníka ministra vnútra ČSSR od 1. 12. 1985 do 21. 12. 1989. Viac o jeho kariére pozri: KALOUS, Jan a kol.: *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*. Praha 2009, s. 116–119.

21 A ÚPN, f. Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti Správa Štátnej bezpečnosti (ďalej aj „KS ZNB S ŠtB“) Bratislava, Agentúrne zväzky neukončené (ďalej aj „BA-An“), reg. č. 25 085.

usporiadané chronologicky tak, ako to upravovali interné administratívne predpisy.

a/ Obal spisu, resp. zväzku

Predná vonkajšia strana obsahuje všetky predpísané údaje – registračné číslo, krycie meno a dátum registrácie. Naopak, neobsahuje dátum ukončenia zväzku ani archívne číslo, pretože útvary ŠtB zväzok do pádu komunistického režimu v roku 1989 nearchivovali. Predná vnútorná strana obsahuje meno a dátum narodenia osoby, na ktorú bol spis vedený, pričom chýbajú niektoré osobné údaje a záznamy (napr. rodné číslo či adresa). V ďalšej časti sú záznamy o druhu spisu, resp. zväzku a zmenách v jeho evidencii, ako aj krycie označenie útvaru, ktorý spis viedol. Chýba pritom záznam o zmene útvaru, ktorý spis viedol po reorganizácii XII. správy ZNB Bratislava od 1. októbra 1988 (4. oddelenie I. odboru). K tomuto administratívne nedostatku došlo zrejme z dôvodu, že utajená spolupráca bola prerušená a operatívny príslušník so zväzkom aktívne nepracoval. Na rovnakej strane nasledujú riadne vyplnené *Záznamy o kontrole zväzku – spisu alebo zoznámení sa s jeho obsahom*. Podľa čl. 7 smerníc A-oper-II-1 sa s obsahom písomností sústredených vo zväzku alebo osobnom spise mohli v priebehu jeho vedenia zoznamovať len nadriadení príslušníkov, prípadne s ich súhlasom aj iní príslušníci, ak to vyžadoval štátnobezpečnostný záujem, a príslušné kontrolné orgány. Každý kto sa zoznámil s obsahom zväzku alebo osobného spisu bol povinný na vnútornej predtlači dosiek zväzku napísať čitateľne dôvod zoznámenia, dátum, hodnosť, meno a priezvisko, ako aj číslo služobného preukazu. Zo záznamov vyplýva, že spis, resp. zväzok študovali dvakrát príslušníci inšpekcie ministra vnútra ČSSR, ako najvyššieho rezortného kontrolného orgánu (1981 a 1986), trikrát príslušníci inšpekcie náčelníka XII. správy ZNB (dvakrát v roku 1988 a raz v roku 1990) a päťkrát príslušníci štatisticko-evidenčného útvaru XII. správy ZNB (dvakrát v roku 1984 a v rokoch 1986, 1987 a 1988), ktorí vykonávali komplexné, čiastkové a opakované kontroly vedenia spisovej a zväzkovej agendy operatívnymi príslušníkmi správy. Na zadnej vnútornej strane sú *Záznamy o odovzdaní a prevzatí zväzku alebo spisu*. Z uvedeného vyplýva, že spis, resp. zväzok založil a do 22. augusta 1983 viedol npor. Ing. Július Šuman, od 22. augusta 1983 do 30. júna 1987 spis viedol mjr. JUDr. František Hákač,²²

22 František Hákač (1945), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od októbra 1970 do zrušenia ŠtB. Tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ riadil, resp. viedol jeho zväzok od 2. 8. 1983 do 30. 6. 1987. A ÚPN, f. Personálna dokumentácia príslušníkov. Personálny spis F. Hákača.

od 30. júna 1987 kpt. Andrej Kulha²³ a od 14. októbra 1988 npor. Jaroslav Hegedúš. Postup pri zmene riadiacich príslušníkov, ktorý podliehal schvaľovaciemu procesu, upravoval čl. 105 smerníc A-oper-I-3, podľa ktorého: „V zájmu zajištění stabilizace, konspirace, výslednosti a plynulosti průběhu spolupráce a výchovy tajných spolupracovníků je nutno dbát, aby ke změně řídicího pracovníka kontrarozvědky u tajných spolupracovníků docházelo jen ve výjimečných a zdůvodněných případech a za souhlasu náčelníka se schvalovací pravomocí.“ Podľa čl. 106, odst. a/: „Změna řídicího pracovníka kontrarozvědky se provádí zpravidla po vzájemné dohodě s tajným spolupracovníkem. Předání se provádí osobním stykem na společné schůzce přebírajícího a předávajícího pracovníka kontrarozvědky s tajným spolupracovníkem.“ Podľa čl. 106, odst. b/: „V některých případech lze po předchozí dohodě s tajným spolupracovníkem uskutečnit navázání styku s novým řídicím pracovníkem kontrarozvědky bez přítomnosti předchozího řídicího pracovníka kontrarozvědky za pomoci dohodnutého hesla.“ Podľa čl. 106, odst. c/: „Jen výjimečně, nelze-li splnit uvedené podmínky (což se rovná přerušení styku), lze po souhlase náčelníka a při zachování konspirace obnovit styk oficiálním způsobem.“ Prevzatie spisu, resp. zväzku sa potvrdzovalo podpisom *Záznamu o prevzatí zväzku – spisu*. Obsahoval deň prevzatia spisu, resp. zväzku, meno odovzdávajúceho príslušníka kontrarozvedky, registračné číslo spisu, resp. zväzku, druh, krycie meno a počet strán spisu, resp. zväzku, názvy a počet listov zložiek zväzku. Podpisoval ho odovzdávajúci a preberajúci príslušník kontrarozvedky a príslušný náčelník. Záznam evidoval aj štatisticko-evidenčný útvar správy, ktorý zmenu zaznamenal a vyznačil aj na samotnom *Zázname o prevzatí zväzku – spisu*, spravidla s niekoľkotýždňovým odstupom. Evidenciu zmeny podpísal zodpovedný príslušník štatisticko-evidenčného útvaru správy. *Záznak o prevzatí zväzku – spisu* sa zaraďoval chronologicky do zväzku tajného spolupracovníka a evidoval v *Zozname dokumentov*.

V uvedenom prípade došlo k zmenám z nasledujúcich dôvodov – Július Šuman si „zo služobných dôvodov“ vymenil niektoré ním vedené spisy, resp. zväzky s Františkom Hákačom (22. augusta 1983), František Hákač nastúpil 1. júla 1987 na nové pracovisko (analyticko-informačný a plánovací odbor XII. správy ZNB) a Andrej Kulha bol dňom 24. septembra 1988 dočasne pozbavený výkonu služby z dôvodu hrubého porušenia Smernice pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozvedky. Záznamy na zadnej vnútornej strane uvádzajú aj počty strán, ktoré spis, resp. zväzok obsahoval v čase jeho preberania novým riadiacim príslušníkom.

23 Andrej Kulha (1955), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od septembra 1976 do zrušenia ŠtB. Zväzok tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ viedol od 30. 6. 1987 do 14. 10. 1988. A ÚPN, f. Personálna dokumentácia príslušníkov, personálny spis A. Kulhu.

b/ Zoznam dokumentov

Zoznam dokumentov je povinnou súčasťou každého spisu, resp. zväzku. Obsahuje 32 záznamov o písomnostiach kontrarozviednej povahy, ktoré boli sústredené na 45 stranách spolu s poznámkou o zničení niektorých z nich dňa 4. decembra 1989. Neobsahuje pritom žiadne záznamy o písomnostiach z obdobia rokov 1980 až 1982, keď operatívny príslušník viedol spis dôverníka. Výnimkou je lustračný list zo 6. novembra 1980. Lustračný list, predložený pri žiadosti o registráciu tajného spolupracovníka v novembri 1982, ktorý nesmel obsahovať záznamy staršie ako 30 dní, bol podľa záznamu v zozname dokumentov zničený 4. decembra 1989. Na prvý pohľad sa zdá, že až prvých 31 záznamov je písaných jedným perom a jednou rukou v rovnaký čas. Môžeme predpokladať, že v rámci už spomenutého odstraňovania administratívnych nedostatkov v júni 1988 bol pôvodný zoznam dokumentov, ktorý v rukou písaných poznámkach z 10. júna 1988 spomína aj vedúci starší referent špecialista 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB mjr. Ing. Milan Jurka,²⁴ spracovaný nanovo.²⁵ Zoznam dokumentov agentúrneho zväzku neobsahoval údaje o existencii a založení vlastnoručnej správy alebo agentúrneho záznamu do zväzku. Vlastnoručné správy, resp. agentúrne záznamy sa totiž ukladali do zložky vlastnoručných správ a evidovali v zozname dokumentov tejto zložky agentúrneho zväzku.

c/ Zoznam osôb

Zoznam osôb je povinnou súčasťou každého spisu, resp. zväzku. Obsahuje mená ôsmich osôb spolu s informáciou, na ktorej strane zväzku sa spomínajú. Osoby, ktoré sa spomínali v prípadných vlastnoručných správach, resp. agentúrnych záznamoch, sa evidovali v zozname osôb zložky vlastnoručných správ.

d/ Prehľad častí, dielov a zložiek

Prehľad častí, dielov a zložiek je povinnou súčasťou každého spisu, resp. zväzku. Obsahuje záznamy o zavedení zložky vlastnoručných správ, zložky korešpondencie a pomocných písomností a zložky finančných dokladov dňa 23. novembra 1982, t. j. v deň prevedenia spisu dôverníka na agentúrny zväzok.

24 Milan Jurka (1950), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od februára 1976 do februára 1990. Oddelenie kontrarozviednej ochrany podnikov československého zahraničného obchodu viedol od novembra 1987 do zrušenia ŠtB. Viac pozri: SIVOŠ, Jerguš (Ed.): *XII. správa ZNB*, s. 43.

25 Príslušník ŠtB Andrej Kulha vo vyjadrení z 21. 1. 2014 vyhlásil, že zoznam dokumentov v predmetnom zväzku, počínajúc od poradového čísla 1 až po poradové číslo 31, písal vlastnoručne a tým vytvoril nový zoznam dokumentov. Pozri: Spis ÚPN-K-2021/00061. Vyhlásenie bývalého príslušníka ŠtB Andreja Kulhu z 21. 1. 2014.

Každá zložka mala vlastný zoznam dokumentov a zoznam osôb (s výnimkou zložky finančných dokladov). Do zložky vlastnoručných správ sa okrem toho ukladali návrhy na *úkolovanie* tajného spolupracovníka, vlastnoručné správy spolupracovníka, kópie alebo originály agentúrnych záznamov spracované príslušníkom na podklade ústnej alebo písomnej správy tajného spolupracovníka. V zložke finančných dokladov sa viedol *Evidenčný list výdajov* a evidovali sa tu potvrdenia o finančných výdavkoch na tajného spolupracovníka (pohostenie, resp. finančná odmena). Číslo strany, na ktorej sa v zložke potvrdenie nachádzalo, sa uvádzalo vo vyúčtovaní finančných prostriedkov určených na prácu so spolupracovníkmi kontrarozvedky pri krycom mene a registračnom čísle zväzku tajného spolupracovníka (porovnaj dokument č. XI). V zložke korešpondencie a pomocných písomností sa evidovali písomnosti sprievodného charakteru, kópie požiadaviek, fotografie, kópie, výpisy zo záznamov, technických úkonov, archívnych materiálov, rôzne pomocné materiály, ale najmä presné záznamy o schôdzkach príslušníka kontrarozvedky s tajným spolupracovníkom (MV č. skl. 709-s). Jednotlivé zložky zväzku tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ boli podľa záznamu v *Prehlade* zničené 4. decembra 1989. Vo zväzku sa preto nezachovali ani prípadné vlastnoručné správy agenta, či agentúrne záznamy. Zo zložky finančných dokladov sa zachoval len *Evidenčný list výdajov*.

e/ Správa o získaní k spolupráci

Správu o získaní k spolupráci spracoval starší referent špecialista 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB npor. Ing. Július Šuman deň po zverbovaní tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ – 12. novembra 1982. Správu odporučil jeho priamy nadriadený – vedúci starší referent špecialista (náčelník) 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB kpt. JUDr. Rastislav Mátray. So znením správy o získaní k spolupráci súhlasil náčelník III. odboru mjr. Ing. Milan Greguš, CSc.²⁶ a v mene náčelníka XII. správy ZNB plk. Jozefa Vavra²⁷ ju podpisom schválil zástupca náčelníka XII. správy ZNB pplk. JUDr. Anton Faťol,²⁸ zodpovedný za činnosť III. odboru XII. správy ZNB. Správa o získa-

26 Milan Greguš (1940), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od novembra 1961 do februára 1968 a od októbra 1971 do apríla 1987. Vo funkcii náčelníka III. odboru XII. správy ZNB pôsobil od decembra 1979 do januára 1984. Viac pozri: SIVOŠ, Jerguš (Ed.): *XII. správa ZNB*, s. 24.

27 Jozef Vavro (1926–1992), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od júla 1950 do júla 1986. Vo funkcii náčelníka XII. správy ZNB pôsobil od júna 1979 až do odchodu na starobný dôchodok. Viac pozri: SIVOŠ, Jerguš: Jozef Vavro. In: *Pamäť národa*, 2011, roč. 7, č. 3, s. 89–96.

28 Anton Faťol (1937), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od decembra 1961 do februára 1990. Vo funkcii zástupcu náčelníka XII. správy ZNB pôsobil od decembra 1979 do októbra

ní k spolupráci obsahovala všetky predpísané náležitosti a informácie o čase, mieste a priebehu tzv. viazacieho aktu, o zúčastnených príslušníkoch XII. správy ZNB, o podpise záväzku na spoluprácu a o následnej inštrukcii, o určení krycieho mena spolupracovníka, o určení miesta a času prvého stretnutia so získaným tajným spolupracovníkom (vrátane informácie o náhradnom termíne), o poverení prvými úlohami, o odovzdaní telefonického kontaktu a hesla na kontaktovanie sa s iným operatívnym príslušníkom ŠtB a informácie o vzniknutých výdavkoch. Správa o získaní k spolupráci patrila k písomnostiam kontrarozviednej povahy. Podľa čl. 3, ods. 3 smerníc A-oper-II-1 písomný záznam obsahoval: a/ úplné označenie útvaru, na ktorom vznikol, b/ číslo použité na jeho prvotnú evidenciu, c/ dátum vyhotovenia, d/ stupeň utajenia, e/ názov charakterizujúci obsah, f/ počet listov a príloh, g/ počet vyhotovení s rozdeľovníkom jednotlivých výťažkov, h/ hodnosť, meno, priezvisko a podpis spracovateľa, poprípade schvaľovateľa, ch/ krycie označenie, registračné číslo a za lomkou číslo strany zložky vlastnoručných správ, ak išlo o agentúrnú správu. Význam bodu b/ (číslo použité na jeho prvotnú evidenciu) uvádzal čl. 11 ods. 1a uvedených smerníc: „*každá písomnosť se v příslušném svazku nebo osobním spisu označí pořadovým číslem listu ve svazku nebo osobním spise a zapíše se do Seznamu dokumentů (MV č. skl. 723)*“.

Podľa správy sa viazací akt uskutočnil vo vinárni U obuvníka aj za účasti vedúceho staršieho referenta špecialistu (náčelník) 1. oddelenia kpt. JUDr. Rastislava Mátraya. Časový rozdiel medzi získaním agenta na utajenú spoluprácu (11. novembra 1982) a jeho administratívnou evidenciou na analyticko-informačnom a štatisticko-evidenčnom odbore XII. správy ZNB (23. novembra 1982), vrátane vyznačenia registrácie v registračnom protokole ŠtB a na štatistickej karte tajného spolupracovníka vyplýva z administratívnych postupov štatisticko-evidenčného útvaru. Podľa čl. 8 smerníc A-oper-II-1 sa pri registrácii zväzku tajného spolupracovníka predkladal lustračný list so záznamami nie staršími ako 30 dní, schválený návrh na zavedenie zväzku, záznam o získaní na spoluprácu, vyplnená štatistická karta a evidenčná karta.

1985. Následne do marca 1987 pôsobil vo funkcii 1. zástupcu náčelníka XII. správy ZNB. Bol jedným z troch príslušníkov Správy kontrarozviedky v Bratislave, o ktorých zotrvanie v bezpečnostných zložkách po páde komunistického režimu žiadali predstavitelia sovietskej KGB. Pozri: SIVOŠ, Jerguš (Ed.): *XII. správa ZNB*, s. 24; Správa Branno-bezpečnostného výboru Slovenskej národnej rady o výsledkoch činnosti Ministerstva vnútra SR od 17. novembra 1989 do marca 1991. In: *Dokumenty doby 1990–2000*. Ed. Šimulčík, Ján. Prešov 2002, s. 38.

f/ lustračný list

Lustračný list pochádza z novembra 1980. Obsahuje záznamy o lustrácii Andreja Babiša v evidenciách štatisticko-evidenčného oddelenia Správy Verejnej bezpečnosti v Bratislave (realizované 6. novembra 1980), Výpočtového a informačného strediska ŠtB²⁹ (7. novembra 1980), Federálnej kriminálnej ústredne v Prahe (11. novembra 1980) a štatisticko-evidenčného oddelenia XII. správy ZNB (26. novembra 1980). V zmysle čl. 8, ods. 1 Smerníc pre evidenciu, štatistiku a administratívu pri kontrarozviednej práci predkladal lustračný list s údajmi nie staršími ako 30 dní operatívny príslušník pri registrácii spisu.

g/ Záznam k prerušeniu spolupráce z 9. decembra 1987

Záznam obsahuje stručné informácie o termíne a motíve získania agenta, problematike, v ktorej pôsobil, ako aj hodnotenie dovtedajšej spolupráce, údaje o vyslaní na dlhodobý služobný pobyt v zahraničí, prerušení spolupráce, predpokladaný termín návratu do Československa a perspektívy jeho ďalšej spolupráce s ŠtB (v dobovej bezpečnostnej terminológii „jeho riadenia, výchovy a kontroly“). Uvádza sa v ňom, že „Agent „BUREŠ“ bol získaný k tajnej spolupráci s čsl. kontrarozviedkou v roku 1982 na základe dobrovoľnosti do problematiky ochrany čsl. zahraničného obchodu vo vyčlenenom objekte PZO³⁰ Petrimex. Agent pristupoval k tajnej spolupráci zodpovedne.“ Záznam spracoval operatívny príslušník ŠtB kpt. Andrej Kulha, ktorý v uvedenom čase zväzok viedol, pričom nadväzoval na Návrh na prerušenie spolupráce, ktorý predložil mjr. František Hákač (zničený 4. decembra 1989). Vypracovanie dvoch návrhov na prerušenie spolupráce bez ich evidovania na štatisticko-evidenčnom útvere otvára otázku o dôvodoch takéhoto postupu. Podľa čl. 10, ods. 7 smerníc A-oper-II-1 mal príslušník kontrarozviedky oznámiť prerušenie spolupráce s tajným spolupracovníkom štatisticko-evidenčnému útvaru správy. Ak sa spolupráca neobnovila v termíne do dvoch rokov od prerušenia, mal príslušník kontrarozviedky zväzok ukončiť a uložiť do operatívneho archívu. Odpoveďou môže byť zámer dostávať informácie o tajnom spolupracovníkovi a záujme bezpečnostných zložiek o jeho osobu aj počas prerušenia spolupráce, čo im pri nenahlásení prerušenia spolupráce na štatisticko-evidenčnom útvere ŠtB umožňovala tzv. blokácia osoby v jednotnom evidenčnom, štatistickom a archívnom systéme čs. kontrarozviedky. O dôvode takéhoto postupu môžeme zatiaľ len špekulovať.

29 Výpočtové a informačné stredisko ŠtB vzniklo 1. 1. 1980 na základe rozkazu federálneho ministra vnútra č. 27 z 29. 12. 1979. Pozri: ABS, f. A 2/7, inv. č. 162; KALOUS, Jan a kol.: *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra*, s. 35.

30 PZO – podnik zahraničného obchodu.

h/ rukou písané poznámky príslušníkov kontrarozvedky

Nový vedúci starší referent špecialista (náčelník) 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB mjr. Ing. Milan Jurka (vo funkcii od 1. novembra 1987) skontroloval 10. júna 1988 v rámci svojej kontrolnej činnosti predmetný zväzok a poznačil konkrétne nedostatky administratívneho charakteru (napr. nesprávne vypisovaný Zoznam dokumentov, nedoplnený Zoznam osôb, oneskorene vypracovaná dôvodová správa o prerušení spolupráce, ktorá navyše nebola zaevidovaná na štatisticko-evidenčnom útware) s termínom na ich odstránenie (do 20. júna 1988, resp. v prípade evidencie prerušenia spolupráce do 14. júna 1988). Kpt. Andrej Kulha, zodpovedný za vedenie zväzku, odstránil podľa záznamy vytknuté nedostatky v termíne do 14. júna 1988. Jeho záznam potvrdzuje údaj o prerušení utajenej spolupráce s Andrejom Babišom (13. júna 1988) v príslušnom registračnom protokole a v štatistickej karte tajného spolupracovníka.

i/ MEMORANDUM z 26. októbra 1982

Memorandum bolo spracované v procese výberu kandidáta a prípravy na viazací akt. Podľa čl. 138 smerníc A-oper-I-3 malo Memorandum obsahovať všetky podstatné poznatky o získavanom tajnom spolupracovníkovi alebo o tajnom spolupracovníkovi (už viazanom), ktoré boli inak v úplnosti obsiahnuté v dokumentoch uložených vo zväzku. Zostavoval ho príslušník kontrarozvedky podľa vzoru uvedeného v prílohe č. 1 uvedených smerníc. Memorandum sa vyhotovovalo v dvoch výtlačkoch a k obom sa podľa čl. 139 mala pripojiť fotografia získavaného tajného spolupracovníka. Memorandum z 26. októbra 1982 obsahuje všetky náležitosti predpísané smernicami A-oper-I-3 v prílohe č. 1, podľa ktorej malo obsahovať osobné údaje tajného spolupracovníka, jeho zamestnanie, jazykové znalosti a stručný životopis, školské vzdelanie a prehľad zamestnaní, ďalej osobné údaje rodinných príslušníkov v Československu a v zahraničí, jeho styky doma aj v zahraničí, politické zmýšľanie, charakterové vlastnosti, rodinné pomery, fyzický a psychický stav, špeciálne znalosti a záľuby, základné údaje o spolupráci a úlohách, ktoré plnil, rozpory a nevyjasnené okolnosti, ktoré je potrebné ozrejmiť a vysvetliť, názor príslušník kontrarozvedky na spoľahlivosť, charakter a možnosti využitia tajného spolupracovníka, stupeň hodnovernosti, informácie o znalosti schôdzkových bytov, prehľad odmien a pod. Výnimku tvorí len fotografia tajného spolupracovníka, ktorá v zachovanom agentúrnom zväzku nefiguruje. Jej nepriloženie k Memorandu by samo osebe nemalo vplyv na viazanie tajného spolupracovníka, ani na jeho evidenciu štatisticko-evidenčným útvarom správy. Zo zväzku mohla byť navyše vytiahnutá v rámci skartácie v decembri 1989. Tomu by nasvedčovala skutočnosť, že žiadna kontro-

la, realizovaná inšpekčnými a štatisticko-evidenčnými útvarmi správy a Federálneho ministerstva vnútra, resp. príslušným náčelníkom, nepoukázala na chýbajúcu fotografiu v Memorande.

Na Memorande z 26. októbra 1982 je rukou písaný záznam o skartácii výtlačku č. 2 dňa 25. novembra 1988, ktorý za náčelníka I. odboru XII. správy ZNB pplk. JUDr. Antona Faťola podpísal zástupca náčelníka I. odboru XII. správy ZNB kpt. Ing. Marián Kováčik.³¹ Podľa čl. 139 ods. 4 smerníc A-oper-I-3 sa výťah č. 2 Memoranda skartoval v prípade, ak bol zväzok tajného spolupracovníka uložený do archívu. Tento postup nekorešponduje s pohybom zväzku, ktorý vyplýva zo zachovaného zoznamu dokumentov a skutočnosťou, že skartáciu písomností vykonal operatívny príslušník kontrarozviedky 4. decembra 1989.

j/ Evidenčný list výdajov

List obsahuje prehľad výdavkov, ktoré vznikli pri práci s tajným spolupracovníkom v rokoch 1982 až 1985. Tieto údaje (len za rok 1985) je možné porovnať so záznamami uloženými vo vyúčtovaní zvláštnych finančných prostriedkov XII. správy ZNB (porovnaj dokument č. XI). Z evidenčného listu je zrejmé, že v roku 1982 sa uskutočnilo sedem stretnutí spolupracovníka s príslušníkom kontrarozviedky, na ktorých vznikli finančné náklady na pohostenie v celkovej sume 197 Kčs. V roku 1983 sa uskutočnila jedna takáto schôdzka (14 Kčs), v roku 1984 päť schôdzok (246 Kčs) a v roku 1985 štyri schôdzky (193 Kčs). Štýl zapísania údajov navodzuje dojem, že údaje za jednotlivé roky boli vyplnené v rovnakom čase. Rýchle jednorazové zaznamenanie údajov môže zároveň vysvetliť chyby v záznamoch.³²

k/ Doplnok k Memorandu z 30. júna 1987

Memorandum bolo spracované v rámci procesu odovzdávania zväzku tajného spolupracovníka novému riadiacemu príslušníkovi kontrarozviedky. Vzhľadom na prerušenie spoluprácu s tajným spolupracovníkom obsahovalo len údaje o dátume získania tajného spolupracovníka, stručné hodnotenie jeho spolupráce („*výslednosť jeho spolupráce bola hodnotená kladne*“), termín a dô-

31 Marián Kováčik (1951), príslušník ZNB zaradený v zložke ŠtB od marca 1977 do zrušenia ŠtB. Vo funkcii zástupcu náčelníka operatívneho odboru XII. správy ZNB pôsobil od októbra 1988. Viac pozri: SIVOŠ, Jerguš (Ed.): *XII. správa ZNB*, s. 42.

32 Pri porovnaní Evidenčného listu výdajov s vyúčtovaním zvláštnych finančných prostriedkov za rok 1985 je zrejmé, že v Evidenčnom liste výdajov je nesprávne uvedený dátum 25. 5. 1985 (správne 25. 6. 1985) a údaj o finančných výdavkoch za IX/1985 (správne XI/1985). Porovnaj dokument č. XI).

vod prerušenia spolupráce, dátum a dôvod zmeny riadiaceho príslušníka, ako aj meno nového príslušníka kontrarozviedky.

K zničeným písomnostiam – okrem uvedených písomností obsahoval spis, resp. zväzok trojstranový *Návrh na získanie k spolupráci, Závazok k spolupráci*, ktorý podpísal tajný spolupracovník v priebehu viazacieho aktu, *Lustračný list* a *Ustanovku*, agentúrne záznamy piatich tajných spolupracovníkov, ktoré spracoval príslušník kontrarozviedky po stretnutí s tajnými spolupracovníkmi v rámci previerky kandidáta (z nich za zmienku stojí najmä jediný rezident na XII. správe ZNB „ADAM“ – penzionovaný príslušník odboru na ochranu ekonomiky XII. správy ZNB Pavol Odran,³³ a tajný spolupracovník „KOSEK“, ktorého informácie o získavanom tajnom spolupracovníkovi sa v podobe agentúrneho záznamu z 20. októbra 1982 zachovali; samotný agentúrny záznam č. 8/82 je popísaný v bode IV.), ďalší *Lustračný list*, *Záznam o prevzatí zväzu*, dvojstranové *Vyhodnotenie tajného spolupracovníka*, dvojstranový *Návrh na zavedenie do prepožičaného bytu*, *Legendu do prepožičaného bytu*, dvojstranový *Záznam z previerky tajného spolupracovníka*, *Záznam o vyvedení z prepožičaného bytu*, *Záznam a príprava odchodu do zahraničia*, dvojstranové *Vyhodnotenie tajného spolupracovníka*, *Lustračný list*, *Vyhodnotenie tajného spolupracovníka*, *Výnimku na cestovné doklady*, *stanovisko tajného spolupracovníka*, dvojstranové *Vyhodnotenie*, trojstranový *Záverečnú správu a ukončenie spolupráce*, dvojstranový *Návrh na prerušenie spolupráce*, *Záznam o prevzatí zväzku* a *Návrh na dôverníka*. Uvedené písomnosti boli podľa záznamu v *Zozname dokumentov* zničené 4. decembra 1989. Z názvov a uloženia písomností vo zväzku je možné usudzovať, že tajný spolupracovník navštevoval prepožičaný byt a poznal legendu, ktorá mala legalizovať jeho návštevy v tomto byte. Zároveň je možné usudzovať, že návrh na ukončenie spolupráce, ktorý operatívny príslušník spracoval po vyhodnotení a stanovisku tajného spolupracovníka, nebol zo strany vedenia oddelenia, resp. odboru akceptovaný a zodpovedný príslušník kontrarozviedky následne spracoval nový návrh, tentoraz na prerušenie spolupráce. Dá sa tiež usudzovať, že tretí operatívny príslušník, ktorý zväzok viedol, predložil návrh na prevedenie zväzku do kategórie dôverníka. Dôvod prečo sa tento návrh nerealizoval pravdepodobne spočíva v očakávanom návrate tajného spolupracovníka z pobytu v zahraničí (najskôr „v priebehu roku 1988“, neskôr „koncom roka 1989“).

Podľa záznamu boli 4. decembra 1989 zničené aj tri zložky zväzku tajného spolupracovníka. Zložka vlastnoručných správ, zložka korešpondencie a po-

33 Pavol Odran (1925) bol evidovaný ako rezident 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB s krycím menom „ADAM“ od 21. 9. 1981 do 11. 4. 1988. Pozri: A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-A, arch. č. 112 450.

mocných písomností a zložka finančných dokladov tvorili najobjemnejšiu, a pre posúdenie práce príslušníka kontrarozviedky s tajným spolupracovníkom, ako aj samotného tajného spolupracovníka, najdôležitejšiu časť zväzku tajného spolupracovníka.

Záver

Spis, resp. zväzok viedli postupne štyria operatívni príslušníci oddelenia kontrarozviednej ochrany podnikov československého zahraničného obchodu odboru kontrarozviednej ochrany socialistickej ekonomiky XII. správy ZNB od novembra 1980 do pádu komunistického režimu v roku 1989. Podľa záznamov len s dvomi z nich prišiel tajný spolupracovník do kontaktu. Spis, resp. zväzok vznikol a bol vedený v súlade s v tom čase platnými internými predpismi Ministerstva vnútra ČSSR ako výsledok kontaktov príslušníkov XII. správy ZNB s tajným spolupracovníkom a administratívnych postupov vyplývajúcich z príslušných rezortných smerníc a predpisov. Spis vykazuje nedostatky administratívneho charakteru, ktoré sa často vyskytovali aj v prípade vedenia iných spisov, resp. zväzkov. Ako také však nemali vplyv na evidenciu a vedenie spisu dôverníka, resp. agentúrneho zväzku.

II. Štatistická karta tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, reg. č. 25 085

Štatistická karta tajného spolupracovníka má priamy súvis so zväzkom tajného spolupracovníka. Spolu so schválenými návrhmi na založenie zväzku a na získanie tajného spolupracovníka ju predkladal a čiastočne ju vyplnil operatívny príslušník ŠtB pri registrácii zväzku na štatisticko-evidenčnom útvere ŠtB. Príslušník štatisticko-evidenčného oddelenia následne kartu doplnil (napr. o dátum evidencie, dôvod pribudnutia zväzku v jednotnej štatistike, charakterizujúce údaje a iné dôležité záznamy) a zaznačil na ňu aj skratky zložiek, ktoré operatívnemu príslušníkovi ŠtB odovzdal (v prípade tajného spolupracovníka išlo o zložky VS – vlastnoručných správ, F alebo aj FD – finančných dokladov a KPP – korešpondencie a pomocných písomností). Jeden rovnopis štatistickej karty tajného spolupracovníka zostával na štatisticko-evidenčnom útvere ŠtB, druhý zostával na útvere, ktorý zväzok viedol. Operatívny príslušník aj príslušník štatistiky a evidencie následne správnosť údajov potvrdili svojimi podpismi na karte. Pri preberaní zväzku medzi príslušníkmi jedného oddelenia musel

príslušník, ktorý zväzok preberal, predložiť štatisticko-evidenčnému útvaru písomný súhlas náčelníka oddelenia. Až následne mohli byť vykonané a zaznačené zmeny v registračnom protokole ŠtB a na štatistickej karte tajného spolupracovníka, na ktorú sa nový operatívny príslušník ŠtB podpísal ako riadiaci orgán tajného spolupracovníka. Evidenčný kartotékový systém bol formou pomocnej evidencie a slúžil na vyhľadávanie a orientáciu v rôznych sériách zväzkovej agendy a nezáväzkových spisov.³⁴

Štatistická karta tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ je vyplnená na averze aj reverze. Jednoznačne spája meno fyzickej osoby s krycím menom a registračným číslom zväzku tajného spolupracovníka. Obsahuje písacím strojom vyplnené kolónky, červenou farbou otláčené dátumové pečiatky (dátum registrácie a dátum prerušenia spolupráce) a rukou písané poznámky perom a ceruzou. Strojom písané údaje spracoval príslušník 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB Július Šuman, rukou písané údaje poznačil príslušník štatisticko-evidenčného oddelenia, ktorý zároveň na kartu doplnil dátumovú pečiátku a červenú pečiátku s nápisom *Agent*. S rukou písaných údajov sú dôležité najmä poznámky „z D“ v časti „*Jiné záznamy*“, ktorá znamená, že tajný spolupracovník bol pred získaním na utajenú spoluprácu evidovaný ako dôverník, poznámka „*novozavedený*“ v časti „*jak přibýlo*“, ktorá dokumentuje, že z pohľadu operatívnej štatistiky ide o nový zväzok, resp. nového tajného spolupracovníka (hoci predtým sa na rovnakú osobu viedol osobný spis dôverníka), a tiež poznámky „*doč[asne] prerušená spolupráca*“ a „*hl[avný] zväzok + pris[lušné] zložky*“ zostávajú na XII. [správe] 3[odboře]/1[oddelení], ktoré dokumentujú záujem uvedeného oddelenia ŠtB o tajného spolupracovníka.³⁵

III. Záznam v registračnom protokole agentúrnych a operatívnych spisov, resp. zväzkov XII. správy ZNB, reg. č. 25 085

V registračnom protokole agentúrnych a operatívnych spisov a zväzkov ŠtB sa v chronologickom poradí evidovali osobné spisy a zväzky vedené na záujmové osoby a spolupracovníkov ŠtB. Protokol viedli príslušníci štatisticko-evidenčného útvaru Správy kontrarozviedky v Bratislave. Záznam v protokole formátu A4 obsahoval na dvoch stranách v príslušnom riadku dátum registrácie (12. november 1980); registračné číslo (25 085); typ osobného spisu, resp. zväzku („D“

34 ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB po roku 1970. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2013, č. 11, s. 275.

35 Porovnaj informácie uvedené pri dokumente č. I, písm. g/.

ako dôverník a neskôr „A“ ako agent); krycie meno spolupracovníka („BUREŠ“); meno, priezvisko a dátum narodenia spolupracovníka ŠtB; útvar ŠtB, ktorý spis, resp. zväzok vedie (XII S-ZNB 3/1); problematiku (zahr. obch.); meno a podpis prvého riadiaceho príslušníka (s. Šuman); informáciu o zmene kategórie (na A, t. j. na agenta dňa 23. XI. 1982), o vydaných zložkách k zväzku tajného spolupracovníka (VS, F, KPP), o zaevidovaní dočasného prerušenia spolupráce dňa 13. júna 1988 a o ponechaní hlavného zväzku so zložkami na 1. oddelení III. odboru XII. správy ZNB. Údaje korelujú s údajmi uvedenými na štatistickej karte a vo zväzku tajného spolupracovníka.

IV. Zväzok tajného spolupracovníka s krycím menom „KOSEK“, reg. č. 23 702 – agentúrny záznam 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB č. 8/82 z 20. októbra 1982

Agentúrny záznam č. 8/82 z 20. októbra 1982 v stupni utajenia tajné spracoval príslušník 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB npor. Ing. Július Šuman po stretnutí s tajným spolupracovníkom s krycím menom „KOSEK“, reg. č. 23 702. Záznam vznikol v rámci previerky kandidáta na utajenú spoluprácu s krycím menom „BUREŠ“, v čase prípravy na viazací akt. Záznam je riadne vyplnený na predpísanom tlačive. Podpisal ho operatívny príslušník npor. Ing. Július Šuman a jeho priamy nadriadený, náčelník 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB kpt. JUDr. Rastislav Mátray. Výtlačok č. 1 bol zaslaný analytickému oddeleniu Správy kontrarozviedky v Bratislave, ktoré ho vyhodnotilo 28. októbra 1982 a následne ho vrátilo riadiacemu príslušníkovi 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB npor. Ing. Júliusovi Šumanovi, aby ho zaradil do agentúrneho zväzku s krycím menom „KOSEK“. Výtlačok č. 2 bol zaradený do spisu dôverníka s krycím menom „BUREŠ“. Záznam obsahuje miesto a dátum vzniku, krycie označenie súčasti XII. správy ZNB, meno operatívneho príslušníka, kategóriu, registračné číslo zväzku a krycie meno tajného spolupracovníka a číslo záznamu (vytvárало sa v chronologickom poradí od čísla jeden v danom roku u každého tajného spolupracovníka zvlášť; v danom prípade ide o ôsmy agentúrny záznam zo stretnutia s tajným spolupracovníkom s krycím menom „KOSEK“ v roku 1982). Ďalej obsahuje stručné zhrnutie informácie, termín uskuutočnenia schôdzky príslušníka kontrarozviedky s tajným spolupracovníkom, miesto schôdzky (KB = konšpiračný byt),³⁶ ako aj informácie, že agent je preve-

³⁶ Tajný spolupracovník s krycím menom „KOSEK“ dochádzal od apríla 1980 do septembra 1983 na konšpiračný byt s krycím menom „CHATA“, ktorý sa nachádzal v Bratislave na Kašmírskej ulici č. 23.

rený, správu, ktorá sa vzťahuje k problematike, získal po zadaní úlohy pracovníkom kontrarozvedky a popisovanej udalosti sa zúčastnil.³⁷

V. Objektový zväzok s krycím menom „CHEMAPOL“, reg. č. 3907 MV – agentúrny záznam 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB zo 6. decembra 1984

Agentúrny záznam v stupni utajenia tajné zo 6. decembra 1984 obsahuje všetky predpísané náležitosti, údaje, navrhované opatrenia a úlohy. Spracoval ho kpt. JUDr. František Hákač na základe informácií, ktoré mu na stretnutí 6. decembra 1984 poskytol agent s krycím menom „BUREŠ“, reg. č. 25 085. Schôdzka riadiaceho príslušníka s tajným spolupracovníkom sa podľa záznamu uskutočnila v teréne. Agent správu získal *po úkolovaní*, pričom popisovaných udalostí sa zúčastnil. Správa sa vzťahovala na rozpracovanie v operatívnom zväzku a k problematike. Podľa záznamu aktuálne prebiehala previerka tajného spolupracovníka.³⁸ Operatívny príslušník označil tajného spolupracovníka ako seriózný prameň. S formou spracovania agentúrneho záznamu a s navrhovaným postupom súhlasil nadriadený náčelník operatívneho príslušníka.

Agentúrny záznam zo 6. decembra 1984 bol podľa rozdeľovníka distribuovaný v piatich kópiách – do zložky vlastnoručných správ agentúrneho zväzku tajného spolupracovníka „BUREŠ“ prostredníctvom analytického oddelenia útvaru („1x zv. Prameňa/AO“), do akcie 2. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB s krycím menom „MAJITEL“, do zväzku „ŠEVČÍK“;³⁹ do objektového zväzku s krycím menom „PETRIMEX“⁴⁰ a na II. odbor XI. správy ZNB v Prahe.⁴¹ Predmetný agentúrny záznam pochádza z objektového zväzku „CHEMA-

37 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB, BA-A, reg. č. 23 702. Záznam č. 8/82 z 20. 10. 1982.

38 Cieľom previerky, resp. kontroly bolo získať optimálne záruky, že tajný spolupracovník plní čestne a svedomite zadané úlohy, odovzdáva pravdivé informácie, nie je dekonšpirovaný, nepodnecuje k nepriateľskej činnosti, nezrádza a plní úlohy spôsobom, ktorý mu bol uložený. Kontrolné opatrenia sa realizovali prostredníctvom overovania poskytnutých informácií, tajných spolupracovníkov, spravodajskej techniky (napr. formou odpočúvania, tajnej technickej prehliadky bytu alebo pracoviska, prípadne previerkou korešpondencie) a sledovania.

39 Zväzok s krycím menom „ŠEVČÍK“ viedla ŠtB na riaditeľa obchodnej skupiny 32 PZO Petrimer Ing. Antona Rakického.

40 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, objektové zväzky (ďalej aj „BA-OB“), reg. č. 12329, podzväzok II. diel 16, krycie meno „CHEMAPOL“.

41 Informačný tok v rámci kontrarozviednej ochrany socialistickej ekonomiky smeroval od nižších teritoriálnych zložiek ŠtB k XI. správe ZNB v Prahe. Prehľad o spôsobe manipulácie so základnými dokumentmi informačného toku poskytuje *Pokyn náčelníka XI. správy SNB na zjednodušenie toku informácií v rámci XI. správy SNB*. Agentúrne záznamy zaslané na správu

POL“, reg. č. 3907, ktorý viedlo 2. oddelenie II. odboru XI. správy ZNB.⁴² Existencia agentúrneho záznamu vo zväzku je riadne zaznamenaná v *Zozname dokumentov* ako písomnosť č. 97 na strane č. 173.

Agent poskytol príslušníkovi kontrarozviedky informácie o rakúskych štátnych príslušníkoch, pracovníkovi a majiteľovi firmy CHEMANOL Viedeň, ktoré získal pri osobnom stretnutí, o ich nákupoch videorekordérov v podniku zahraničného obchodu TUZEX, ktoré mali slúžiť na korupciu pracovníkov zahraničného obchodu, aby poskytl výhody zahraničným firmám a poškodili čs. zahraničný obchod. Informácie z uvedeného agentúrneho záznamu nemajú charakter „vyťaženia“ pracovníka zahraničného obchodu po návrate zo zahraničnej pracovnej cesty v kapitalistickom zahraničí, rovnako ani nemajú charakter spracovania správy zo zahraničnej pracovnej cesty v kapitalistickom zahraničí. Informácie z uvedeného agentúrneho záznamu vykazujú znaky plnenia spravodajských úloh vo vzťahu k poškodzovaniu čs. ekonomiky v oblasti zahraničného obchodu viazaným tajným spolupracovníkom. Uvedený agentúrny záznam využila XI. správa ZNB pri spracovaní trojstranovej analytickej informácie o majiteľovi firmy CHEMANOL Viedeň a XII. správa ZNB na rozpracovanie obchodného zástupcu firmy CHEMAPOL Viedeň.

Informácie tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, spracované príslušníkmi ŠtB do podoby agentúrneho záznamu zo 6. decembra 1984, mali priamy súvis so založením spisu preverovanej osoby s krycím menom „NOSIČ“. Dňa 8. januára 1985 zaevidovali príslušníci štatisticko-evidenčného oddelenia XII. správy ZNB uvedený spis na obchodného zástupcu firmy CHEMAPOL Viedeň Alfreda P. Hickla (1925). V predmetnom agentúrnom zázna-

z iných kontrarozviednych útvarov odovzdával analyticko-informačný a plánovací odbor správy po vyťaženi a prípadnej anotácii príslušnému operatívne odboru XI. správy ZNB najneskôr do piatich dní. Obsahovali odporúčania a pripomienky analyticko-informačného a plánovacieho odboru pre operatívne pracoviská správy. Z anotácií informácií, ktoré analyticko-informačný a plánovací odbor zaradil do dennej informácie boli prístupné všetkým operatívnym pracoviskám správy. Z anotácií informácií, ktoré analyticko-informačný a plánovací odbor zaradil len do fondu operatívnych poznatkov a týkali sa viacerých operatívnych pracovísk správy, robil analyticko-informačný a plánovací odbor kópie pre zainteresované operatívne odbory. Anotácie informácií sa spracovávali do podoby situačných a periodických správ na informačné a rozhodovacie účely vedenia XI. správy ZNB, Ministerstva vnútra ČSSR a Komunistickej strany Československa.

- 42 Oddelenie monitorovalo priame zastúpenia a zastupujúce organizácie západných firiem v Československu, činnosť juhoslovanských firiem, podnik zahraničného obchodu Rapid, ktorý sa zaoberal aj propagáciou v zahraničí, a veľtrhy i výstavy s medzinárodnou účasťou v Československu. Pozri: ZEMAN, Petr: XI. správa SNB (1974–1988). Stručný nástin vývoje a činností Správa kontrarozviedky pro ochranu ekonomiky. In: *Sborník Archivu bezpečnostních složek*, 2009, č. 7, s. 282–283.

me sa uvádza: „*Prameň pri vytažení k firme CHEMAPOL Viedeň uviedol, že priamy zástupca tejto firmy pre PZO PETRIMEX je VC⁴³ HICKL, ktorý vykonáva funkciu kvázi obch. referenta a tento do PETRIMEXU najviac za uvedenú firmu dochádza. Naposledy navštívil uvedený podnik dňa 5. 12. 1984, kedy prameňovi uviedol, že jeho šéf (VC DAVID) je veľmi rozrušený a nahnevaný z toho, že bol vypočúvaný na MV v Bratislave. HICKLOVI DAVID uviedol, že do ČSSR nepríde najmenej jeden rok a nezúčastní sa ani tradičnej vianočnej akcie, ktorá sa každoročne uskutočňuje a v priebehu ktorej firma obdarúva pracovníkov PZO PETRIMEX a CHEMAPOL hodnotnými darmi. V tejto súvislosti VC HICKL ďalej uviedol, že v súčasnej dobe majú už zakúpených niekoľko videorekordérov v TUZEX v Bratislave á 6.000 TK, avšak sa ich boja odtiaľ vybrať, nakoľko sa boja trestného postihu. Časť týchto videorekordérov mala byť expedovaná do Prahy. HICKL sa vyjadril o čs. občanoch – funkcionároch spomínaných PZO, že sú hlúpi, že na takéto veci sklzájú a požadujú takéto úplatky. Konkrétne sa však prameňovi odmietol vyjadriť, kto to požaduje a pre koho boli tieto hodnotné prístroje zakúpené. V danom prípade podľa názoru prameňa jedná sa o vedenie PZO, riaditeľov obchodných skupín, príp. VOR,⁴⁴ s ktorými predstavitelia firmy CHEMAPOL Viedeň jedávajú. Najviac zástupcovia firmy CHEMAPOL udržiavajú styky s GR PZO PETRIMEX, riaditeľom ÚKPaI⁴⁵ a ROS 32⁴⁶ z PZO Petrimex. Prameň ďalej uviedol, že o firme je známe, že upláca obchodných partnerov.⁴⁷ Kpt. JUDr. František Hákač uviedol, že „Poznatky poukazujú na získavanie si zákazníka pre CHEMAPOL formou uplácania čs. občanov hodnotnými darmi“, pričom ich získal „seriózny prameň“. Ako úlohu stanovil zadokumentovanie nákupu videorekordérov v PZO TUZEX a informovať II. odbor XI. správy ZNB v Prahe a príslušníkov 2. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB realizujúcich akciu s krycím názvom „MAJITEL“.⁴⁸ Súčasne už 20. decembra 1984 predložil návrh na zaevidovanie spisu preverovanej osoby s krycím menom „NOSIČ“ na osobu Alfred P. Hickl z dôvodu, že „Menovaný uskutočňuje neobjasnené styky na pracovníkov PZO PETRIMEX Bratislava a ako zástupca rakúskej firmy CHEMAPOL Viedeň snaží sa týchto uplácať formou hodnotných darov, za účelom*

43 VC – vízový cudzinec.

44 VOR – vedúci obchodného referátu.

45 UKPaI – úsek komerčnej politiky a integrácie.

46 ROS 32 – riaditeľ obchodnej skupiny 32.

47 ABS, f. OB-MV, reg. č. 3907, časť zväzku č. 4, krycie meno „CHEMAPOL“. Agentúrny záznam zo dňa 6. 12. 1984. XI. správou ZNB v Prahe zaevidovaný dňa 11. 12. 1984.

48 Spis preverovanej osoby s krycím menom „MAJITEL“ viedlo 2. oddelenie III. odboru XII. správy ZNB na generálneho riaditeľa CHEMAPOLU a spolumajiteľa firmy NOSTA Viedeň Ericha Hermana Davida (1926) od 15. 3. 1984 do 28. 8. 1985. A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, Zväzky kontrarozviedneho rozpracovania (ďalej aj „BA-SR“), arch. č. 76002.

*dosiahnutia prospechu pre CHEMAPOL na úkor čs. NH.*⁴⁹ Spis ŠtB uzavrela v júli 1987 z dôvodu, že Alfred Hickl odišiel v roku 1986 do starobného dôchodku a prestal navštevovať PZO Petrimex.

VI. Zväzok držiteľa prepožičaného bytu s krycím menom „VOJAK“, reg. č. 29 098;

Zväzok bol založený 2. decembra 1983 na základe *Dohody medzi Federálnym ministerstvom vnútra a TOTHOM Gejzom o dočasnom užívaní bytu v Bratislave na Medzilaboreckej ul. č. 29*. Podpisu dohody predchádzalo schválenie návrhu na získanie prepožičaného bytu, ktorý 16. novembra 1983 predložil starší referent 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB npor. Andrej Kulha. Návrh odporučil vedúci starší referent 1. oddelenia III. odboru, súhlasili s ním náčelník III. odboru a schválil zástupca náčelníka XII. správy zodpovedný za činnosť odboru na kontrarozviednu ochranu ekonomiky. K ukončeniu schôdzkovej činnosti došlo 25. októbra 1984 na základe žiadosti držiteľa prepožičaného bytu. Nasledujúci deň predložil npor. Andrej Kulha návrh na ukončenie prevádzky prepožičaného bytu, ktorý schválili traja nadriadení náčelníci. Ukončenie vedenia zväzku bolo štatisticko-evidenčným útvarom správy administratívne vyznačené 5. novembra 1984.

Prepožičaný byt na Medzilaboreckej 29 v Bratislave využívali príslušníci 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB v rámci agentúrno-operatívnej činnosti od 2. decembra 1983 do 25. októbra 1984. Do bytu pod krycou legendou postupne traja príslušníci kontrarozviedky zaviedli štyroch tajných spolupracovníkov. Tajný spolupracovník „BUREŠ“ absolvoval prvú schôdzku na byte 22. februára 1984 a poslednú 19. októbra 1984. Podľa *Zoznamu dokumentov* sa v zväzku nachádzal aj záznam o jeho zavedení do prepožičaného bytu spolu s legendou, ktorá mala kryť pravý dôvod návštevy domu pred jeho obyvateľmi.

V schôdzkových bytoch sa uskutočňovali schôdzky príslušníkov kontrarozviedky s úplne spoľahlivými, spravodajsky skúsenými a dôkladne preverenými tajnými spolupracovníkmi. Využívanie schôdzkových bytov na iné ako služobné úlohy nepovoľovali smernice A-oper-I-3. Dekonšpirácia bytu tajným spolupracovníkom znamenala ohrozenie agentúrno-operatívnej činnosti, tajných spolupracovníkov, ktorí do bytu dochádzali, aj ich riadiacich príslušníkov. Držiteľa prepožičaného bytu, ako tajného spolupracovníka čs. kontrarozviedky,

49 A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-SR, arch. č. 88224. Návrh na zaevidovanie PO spisu kr. m. „NOSIČ“ k osobe HICKL z 20. 12. 1984.

preverovali príslušníci kontrarozvedky na začiatku aj v priebehu spolupráce rovnakými metódami ako iných tajných spolupracovníkov. Komplexné zhodnotenie stavu utajenia využívaného prepožičaného bytu sa vykonávalo minimálne jedenkrát za rok. O výsledku hodnotenia a vykonaných opatreniach sa spracoval záznam, ktorý podpísal nadriadený náčelník. Hĺbková previerka a vyhodnotenie prepožičaného bytu sa realizovali jedenkrát za päť rokov. Písomné materiály o výsledku previerky sa predkladali náčelníkovi so schvaľovacou právomocou, ktorý rozhodol o ďalšom využívaní alebo výmene prepožičaného bytu.

Zväzok vznikol a bol vedený v súlade s príslušnými smernicami. Obsahuje všetky predpísané dokumenty, vrátane *Zoznamu dokumentov*, *Zoznamu osôb*, *Prehľad častí, dielov a zložiek* a *Zoznam pracovníkov a tajných spolupracovníkov dochádzajúcich do bytu*. Zložka prevádzky v prepožičanom byte, ktorá obsahovala prehľad o schôdzkach v prepožičanom byte, bola podľa záznamu zničená 31. októbra 1984. Zložka finančných dokladov bola štatisticko-evidenčným útvarom správy ukončená 5. novembra 1984. Záznam o zničení zložky finančných dokladov nie je vo zväzku vyznačený. Je možné usudzovať, že materiály finančnej časti boli zničené 7. decembra 1989 spolu s ďalšími písomnosťami uvedenými v *Zozname dokumentov*.

VII. Spis preverovanej osoby s krycím menom „OKO“, neskôr signálny zväzok „JORDÁN“, reg. č. 27 544

Spis založil kpt. František Hákač na základe návrhu, ktorý schválil vedúci starší referent špecialista 1. oddelenia III. odboru kpt. JUDr. Rastislav Mátray. V spise sa zhromažďovali materiály previerkového charakteru na československého štátneho príslušníka pre podozrenie zo zneužívania funkcie na podplácanie a z vlastného obohacovania sa, ako aj na zistenie neobjasnených súkromných kontaktov s tzv. vízovými cudzincami.

Spis obsahuje všetky predpísané dokumenty. Vznikol a bol vedený v súlade s príslušnými smernicami. Jeho administratívne vedenie kontrolovala inšpekcia ministra vnútra ČSSR, inšpekcia náčelníka XII. správy ZNB aj analyticko-informačný a štatisticko-evidenčný odbor.

Spis viedol od 1. októbra 1982 kpt. František Hákač, od 22. augusta 1983 kpt. Ing. Július Šuman, od 1. marca 1984 por. Pavol Marčan a od 15. júla 1988 npor. Jaroslav Hegedúš.

Spis bol 7. septembra 1988 pre podozrenie osoby zo spáchania trestnej činnosti prevedený na signálny zväzok a 10. augusta 1989 uložený do operatívneho

archívu vzhľadom na začatie trestného stíhania. Časť materiálov, ktoré nemali štátnobezpečnostnú hodnotu, bola po ukončení rozpracovania zničená 2. augusta 1989. Ďalšie dokumenty boli podľa záznamu zničené 6. decembra 1989. Spis bol uložený do operatívneho archívu XII. správy ZNB 10. augusta 1989.

Vo zväzku tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ sa nachádza rukou písaná poznámka, ktorá odkazuje na vzťah uvedeného tajného spolupracovníka s preverovaním čs. štátneho príslušníka v prípade „OKO“. Podľa záznamu kpt. Júliusa Šumana z 22. júna 1983 bol tajný spolupracovník „BUREŠ“ zameriavaný v zmysle rozkazu ministra vnútra ČSSR č. 9/1983 do akcie „OKO“. V prípade citovaného rozkazu ministra vnútra ČSSR ide pravdepodobne o omyl príslušníka kontrarozviedky, pretože uvedený rozkaz z 28. apríla 1983 hovorí o prevzatí predpisov schválených ministrom národnej obrany ČSSR do pôsobnosti Pohraničnej stráže a III. správy ZNB (vojenskej kontrarozviedky).

Pod č. 14 sa v *Zozname dokumentov* nachádza záznam o dvojstranovej písomnosti s názvom *Agentúrny záznam od OP BUREŠ k činnosti Ing. Nováka na PTX*. V pôvodnom zväzku bola písomnosť zaradená na stranách 16 a 17. K jej zničeniu došlo až v rámci druhej skartácie písomností zväzku 6. decembra 1989. Môžeme predpokladať, že v správe obsiahnuté informácie mali štátnobezpečnostnú hodnotu a preto ich npor. Jaroslav Hegeduš nezničil v rámci prvej skartácie písomností zväzku, ktorú podľa záznamu uskutočnil 2. augusta 1989.

Pod č. 19 sa v *Zozname dokumentov* nachádza záznam o písomnosti s názvom *Agentúrny záznam od OP BUREŠ k presadzovaniu firmy PLASTIM-PEX*. V pôvodnom zväzku bola písomnosť zaradená na strane 22. K jej zničeniu došlo až v rámci druhej skartácie písomností zväzku 6. decembra 1989 a preto je možné urobiť podobný predpoklad ako pri predošlej písomnosti.

VIII. Spis preverovanej osoby s krycím menom „EKRON“, reg. č. 31 879

Spis založil kpt. JUDr. František Hákač na základe návrhu, ktorý schválil vedúci starší referent špecialista 1. oddelenia III. odboru kpt. JUDr. Rastislav Mátray. V spise sa zhromažďovali materiály previerkového charakteru na tureckého štátneho príslušníka pre podozrenie z podplácania pracovníkov podniku zahraničného obchodu PETRIMEX a hrozby nedobytnosti pohľadávky, ktorú voči nemu podnik uplatňoval.

Spis obsahuje všetky predpísané dokumenty. Vznikol a bol vedený v súlade s príslušnými smernicami. Jeho administratívne vedenie kontrolovala inšpek-

cia ministra vnútra ČSSR, inšpekcia náčelníka XII. správy ZNB aj analyticko-informačný a štatisticko-evidenčný odbor.

Spis viedol od 13. septembra 1985 do 30. júna 1987 mjr. JUDr. František Hákač a od 30. júla 1987 kpt. Andrej Kulha. Časť materiálov, ktoré nemali štátnobezpečnostnú hodnotu, bola po ukončení previerky zničená 9. decembra 1987. Ďalšie dokumenty boli podľa záznamu zničené 6. decembra 1989. Spis bol uložený do operatívneho archívu XII. správy ZNB 11. decembra 1987.

Pod č. 10 sa v *Zozname dokumentov* nachádza záznam o dvojstranovej písomnosti s názvom *Písomné poznatky od prameňa BUREŠ*. V pôvodnom spise bola písomnosť zaradená na stranách 55 a 56. Podľa záznamu kpt. Andreja Kulhu písomná informácia od tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ neobsahovala štátnobezpečnostné poznatky a preto ju po skončení previerky tureckého štátneho príslušníka 9. decembra 1987 zničil.

IX. Spis preverovanej osoby s krycím menom „TUREK“, reg. č. 31 774

Spis založil kpt. JUDr. František Hákač na základe návrhu, ktorý schválil vedúci starší referent špecialista 1. oddelenia III. odboru kpt. JUDr. Rastislav Mátray. V spise sa zhromažďovali materiály previerkového charakteru na zástupcu obchodného riaditeľa obchodnej skupiny 32 Ing. Richarda Szaboa pre podozrenie z brania úplatkov a kontaktov presahujúcich rámec obchodných vzťahov s tureckým štátnym príslušníkom, ktorý bol preverovaný v spise preverovanej osoby s krycím menom „EKRON“.

Spis obsahuje všetky predpísané dokumenty. Vznikol a bol vedený v súlade s príslušnými smernicami. Jeho administratívne vedenie kontrolovala inšpekcia ministra vnútra ČSSR, inšpekcia náčelníka XII. správy ZNB aj analyticko-informačný a štatisticko-evidenčný odbor.

Spis viedol od 21. augusta 1985 do 30. júna 1987 mjr. JUDr. František Hákač a od 30. júla 1987 kpt. Andrej Kulha. Časť materiálov, ktoré nemali štátnobezpečnostnú hodnotu, bola po ukončení previerky zničená 9. decembra 1987. Ďalšie dokumenty boli podľa záznamu zničené 6. decembra 1989. Spis bol uložený do operatívneho archívu XII. správy ZNB 11. decembra 1987.

Pod č. 3 sa v *Zozname dokumentov* nachádza záznam o trojstranovom Agentúrnom zázname od tajného spolupracovníka BUREŠ vo veci nešpecifikovanej pohľadávky. V pôvodnom spise bola písomnosť zaradená na stranách 4 až 6. Podľa záznamu kpt. Andreja Kulhu agentúrny záznam, ktorý vznikol na základe informácií od tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, neobsahoval štátnobezpečnostné poznatky a preto ho po skončení previerky českosloven-

ského štátneho príslušníka 9. decembra 1987 zničil. Vzhľadom na umiestnenie písomnosti v prehľade dokumentov pôvodne uložených do spisu, môžeme predpokladať, že informácie od tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, spracované príslušníkom kontrarozviedky do podoby agentúrneho záznamu, viedli k založeniu spisu preverovanej osoby s krycím menom „TUREK“.

Medzi spisom preverovanej osoby s krycím menom „TUREK“ a spisom preverovanej osoby „EKRON“ existuje priama súvislosť. Oba približne v rovnakom čase založil mjr. JUDr. František Hákač, koncom júla 1987 ich prevzal kpt. Andrej Kulha, ktorý previerku ukončil a vytriedené spisy uložil koncom roka 1987 do operatívneho archívu.

X. Diel č. 13 s krycím menom „MOSTEN“ objektového zväzku s krycím menom „TRH“, reg. č. 11 548

V uvedenom diele objektového zväzku sa sústreďovali písomnosti kontrarozviednej povahy, ktoré vznikli v rámci kontrarozviednej ochrany podniku zahraničného obchodu CHEMAPOL, neskôr PETRIMEX. Objektový zväzok založila ŠtB v súlade s čl. 23 ods. 2 smerníc pre činnosť pracovníkov kontrarozviedky (A-oper-I-1), ktoré vyšli ako príloha rozkazu ministra vnútra ČSSR č. 2 z 25. januára 1978: *„Objektové svazky se zakládají též na významné objekty československého národního hospodářství ... za účelem soustředění zpravodajských poznatků o vývoji státobezpečnostní situace, dodržování režimu ochrany státního tajemství a pod.“*

Metódy práce a činnosť 1. oddelenia III. odboru (po reorganizácii od 1. októbra 1988 4. oddelenia I. odboru) XII. správy ZNB, ktorú realizovala v rámci kontrarozviednej ochrany podniku, je zrejmá zo *Štrukturálneho rozboru* z 27. novembra 1974, *Vyhodnotenia objektového zväzku „MOSTEN“ reg. č. 11548, za rok 1988* z 3. decembra 1988 a *Modelu agentúrneho aparátu po problematike zahraničný obchod, PZO PETRIMEX* z 6. novembra 1989. Prostredníctvom tzv. oficiálnych stykov (najmä vedenie podniku, ale aj iní určení pracovníci) a agentúrno-dôverníckej siete sa ŠtB zameriavala na získavanie prehľadu o aktivitách podniku, o počte zamestnancov a ich štruktúre (napr. komunisti vylúčení po roku 1968, židia, navrátilci, nositelia štátneho tajomstva a pod.), o zahraničných pracovných cestách, jazykových pobytoch a sťažach zamestnancov podniku, o kontaktoch zamestnancov s vízovými cudzinami, o podozreniach z trestnej činnosti, o pracovníkoch, ktorí emigrovali. ŠtB preverovala aj možnosti nelegálneho vniknutia do objektu osobami a zneužitia výpočtovej a rozmnožovacej techniky.

Zväzok založil príslušník Hlavnej správy ŠtB v SSR a 10. novembra 1970 ho zaevidoval štatisticko-evidenčný útvar správy. Po vzniku XII. správy ZNB v júli 1974 viedol zväzok nstrážm. Vladimír Maťašovský, od 29. novembra 1979 npor. Peter Sedláček, od 10. októbra 1983 do 30. júna 1987 mjr. JUDr. František Hákač, od 30. júla 1987 kpt. Andrej Kulha a od 14. októbra 1988 do pádu komunistického režimu v novembri 1989 kpt. Jaroslav Hegedúš, ktorý 4. decembra 1989 vykonal skartáciu písomností uložených vo zväzku podľa pokynu 1. námestníka ministra vnútra ČSSR Alojza Lorenca.

Tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ spomínajú dva dokumenty spracované kpt. Jaroslavom Hegedúšom – *Vyhodnotenie objektového zväzku „MOSTEN“ reg. č. 11548, za rok 1988 z 3. decembra 1988* a *Model agentúrneho aparátu po problematike zahraničný obchod, PZO PETRIMEX* zo 6. novembra 1989. V oboch dokumentoch sa uvádza využívaná agentúrno-dôvernícka sieť 1. oddelenia III. odboru XII. správy ZNB v podniku zahraničného obchodu Petrimex, pričom v oboch je pri mene tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ údaj o jeho pobyte mimo územia ČSSR. U zvyšných agentov sa uvádza ich pracovné zaradenie v podniku, stručné zhodnotenie spolupráce s exaktným uvedením počtu spracovaných agentúrnych záznamov a ich zaradením do informačného toku v rámci dennej, resp. týždennej informácie vedenia Správy kontrarozviedky na ochranu socialistickej ekonomiky v Prahe, ako aj prípadné podozrenia z neserióznosti tajných spolupracovníkov. Seriózne spracovanie oboch materiálov dokumentuje okrem množstva overiteľných faktografických údajov (napr. mená emigrantov, rozpracovanie signálneho zväzku a spisov preverovanej osoby) aj údaj o rozšírení agentúrnej siete v podniku v období medzi spracovaním prvého a druhého dokumentu – podľa záznamu v registračnom protokole získalo 1. oddelenie III. odboru XII. správy ZNB 28. júna 1989 tajného spolupracovníka s krycím menom „JANOVIC“.⁵⁰

XI. Vyúčtovania zvláštnych finančných prostriedkov k zväzku agenta s krycím menom „BUREŠ“ z apríla, júna, augusta a novembra 1985

Zvláštne finančné prostriedky predstavovali finančné prostriedky vyčlenené na krytie nákladov spojených s agentúrno-operatívnu činnosťou.⁵¹ Z činnosti

50 Pod krycím menom „JANOVIC“ viedlo 4. oddelenie I. odboru XII. správy ZNB od 28. 6. 1989 ako tajného spolupracovníka vedúceho obchodného referátu PZO Petrimex Ing. Romana Karlubíka (1959). Pozri: A ÚPN, f. KS ZNB S ŠtB Bratislava, BA-An, reg. č. 38 838.

51 V kategórii „A“ sa evidovali peňažné a vecné odmeny pre spolupracovníkov; v kategórii „B“ výdavky (na) spolupracovníkov (napr. na pohostenie počas utajeného stretnutia, cestovné

XII. správy ZNB sú v správe Ústavu pamäti národa podklady vyúčtovaní len z rokov 1985 až 1990. Vyplýva z nich, že v roku 1985 uskutočnil kpt. JUDr. František Hákač s tajným spolupracovníkom s krycím menom „BUREŠ“, resp. k jeho osobe štyri stretnutia, na ktorých vznikli náklady na spoločné pohostenie – v apríli v sume 75 Kčs (doklad sa nachádzal na strane 14 zložky finančných dokladov), v júni v sume 25 Kčs (doklad na s. 15), v auguste v sume 48 Kčs (doklad na s. 16) a v novembri v sume 45 Kčs (doklad na s. 17). Podľa záznamu z júna 1987 odišiel Andrej Babiš na dlhodobý služobný pobyt do Maroka v auguste 1985. Vyúčtovanie z novembra 1985 preto môže súvisieť s preverení jeho príchodu, resp. pobytu v Maroku prostredníctvom kolegu, priateľa či rodinného príslušníka, alebo mohlo ísť o zúčtovanie poslednej schôdzky pred odchodom Andreja Babiša do zahraničia.⁵²

Zhodnotenie na záver

Písomnosti kontrarozviednej povahy vyprodukované Štátnou bezpečnosťou, rovnako ako všetky archívne pramene, je potrebné hodnotiť kriticky, v kontexte historických súvislostí a iných dokumentov z proveniencie bezpečnostných zložiek. Posudzované spisy, resp. zväzky vznikli, boli evidované a vedené v súlade s internými predpismi Ministerstva vnútra ČSSR.

Smernica pre činnosť pracovníkov kontrarozviedky charakterizuje spravodajskú prácu ako organizovaný a systematický proces, pričom získavanie, sústreďovanie a vyhodnocovanie štátnobezpečnostných poznatkov bolo úlohou každého kontrarozviedneho útvaru a všetkých príslušníkov kontrarozviedky.

Z povahy vecí vyplýva, že problematika zahraničného obchodu ČSSR a jeho poškodzovania bola vzhľadom k nedostatku devíz v čs. plánovanom hospodárstve veľmi dôsledne sledovaná, riadená a kontrolovaná zo strany centrálnej

výdavky, náhrada ušlej mzdy, poplatky pri prevádzaní operatívnych akcií a pod.; v kategórii „C“ sa evidovali výdavky spojené so zariadením, údržbou a používaním konšpiračných, resp. prepožičaných bytov; v kategórii „D“ sa evidovali náklady na nákup materiálnych prostriedkov súvisiacich s operatívnou činnosťou, ktoré nebolo možné z konšpiračných dôvodov realizovať predpísaným spôsobom (najmä nákup garderoby na sledovanie); v kategórii „E“ sa evidovali ostatné výdavky spojené s operatívnou činnosťou (najmä výdavky príslušníkov pri sledovaní, pri spravodajských kontaktoch, súčinnosťných akciách a pod.) a v kategórii „F“ sa evidovali výdavky vyšetrovateľov s väzenskou agentúrou a úhrada ušlej mzdy inak získanej pracovným zaradením vo výkone trestu. Pozri: RAGACĎ, Radoslav: *Zvláštne finančné prostriedky*, s. 68 a 69.

52 Babiš v jednom zo svojich životopisov uviedol, že do Maroka odišiel až na jeseň 1985. Pozri: KMENTA, Jaroslav: *Boss Babiš*. Nymburk 2017, s. 64.

XI. správy ZNB v Prahe ako aj XII. správy ZNB na Slovensku a teritoriálnych správ ŠtB v krajocho.

Pri hodnotení evidencie a činnosti tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ je však potrebné zohľadniť ešte dve podstatné okolnosti – zaradenie dvoch operatívnych príslušníkov ŠtB v kádrových rezervách útvaru a zotrvanie spolupracovníka v agentúrnej sieti III. odboru XII. správy ZNB po jej racionalizácii po roku 1984.

Príslušníci 1. oddelenia III. odboru XII. správy kontrarozviedky mjr. JUDr. František Hákač a mjr. JUDr. Július Šuman, ktorí spis a neskôr zväzok s krycím menom „BUREŠ“ viedli v rokoch 1980 až 1987, boli už v októbri 1982 (v čase prípravy na viazanie tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“) zaradení v kádrových rezervách na XII. správu ZNB. V *Správe o výsledkoch práce s kádrovými rezervami na XII. správe ZNB v Bratislave za obdobie od 1. 10. 1981 do 1. 10. 1982* sa uvádza, že „Komunistická strana Československa ako vedúca politická sila nesie hlavnú zodpovednosť za trvalý rozvoj socialistickej spoločnosti. Vytyčuje politickú líniu a stanovuje zásady kádového zaistenia. Praktickou realizáciou kádovej politiky sa sleduje prehĺbenie vedúcej úlohy strany na všetkých úsekoch spoločenskej činnosti, zvyšovanie účinnosti riadenia všetkých spoločenských procesov, najširší rozvoj osobnosti, uplatnenie ľudí podľa ich politickej vyspelosti, schopností a potrieb ďalšieho rozvoja socialistickej spoločnosti. Kádová práca je neoddeliteľnou súčasťou každej riadiacej činnosti. Jej obsahom je robiť výber, organizovanie prípravy a výchovy ľudí pre vedúce a iné dôležité funkcie, ich rozmiestňovanie podľa politických i odborných predpokladov, osobných a morálnych vlastností, pravidelné vyhodnocovanie ich práce, každodennej starostlivosti o kádre vrátane otázok pracovnej motivácie a vedenia nevyhnutnej dokumentácie o vývoji kádov. Reálnu náplň kvalifikácie tvorí politická vyspelosť, triedna uvedomelosť, požadovaný stupeň teoretických znalostí a vedomostí, životných a najmä pracovných skúseností, zručnosti a návykov, všeobecného rozhľadu a intelektu, morálnych a osobných schopností. Jej významnou súčasťou sú politické postoje, vernosť socializmu, marxisticko-leninskej politike KSČ a socialistickeho štátu, priateľstva k Sovietskemu zväzu.“⁵³ Z dokumentu ďalej vyplýva, že v kádových rezervách bolo zaradených len 34 z celkového počtu 347 príslušníkov XII. správy ZNB, t. j. necelých 10%. Títo dôstojníci Správy kontrarozviedky v Bratislave sa vyberali a systematicky viedli k tomu, aby v budúcnosti riadili jednotlivé úseky československej kontrarozviedky.

V októbri 1984 sa u federálneho ministra vnútra konala celoštátna porada náčelníkov kontrarozviednych útvarov, na ktorej sa hodnotili výsledky jej agen-

53 A ÚPN, f. Správa kontrarozviedky v Bratislave (XII. správa ZNB), š. 32.

túrnej činnosti. V zmysle záverov z rokovania nezodpovedala kvalita ani kvantita výstupov počtu spolupracovníkov v agentúrnej sieti a vedúci funkcionári útvarov kontrarozvedky mali prehodnotiť agentúru podľa zásad stanovených na spoločnej porade. V podmienkach III. odboru Správy kontrarozvedky v Bratislave sa ďalšie prehodnotenie agentúry uskutočnilo v septembri 1986 v rámci odstránenia nedostatkov vytknutých vedeniu odboru Inšpekciou ministra vnútra ČSSR. Na základe kritéria „*prínosu každého agenta*“ prehodnotili príslušníci odboru na ochranu socialistickej ekonomiky celkom 127 agentov a 1 rezidenta. Po preverení ostalo v ďalšej aktívnej spolupráci len 54 agentov a rezident, s ktorými bolo do konca roka 1986 „*prerokované nové zameranie a nové úlohy, stanovená línia chovania, konšpirácia práce*“. Z celkového uvedeného počtu bolo 36 agentov vyradených z agentúrno-dôverníckej siete, spolupráca s nimi sa ukončila a ich agentúrne zväzky sa uložili do operatívneho archívu. Ďalších 30 agentov, ktorí v minulosti nedosahovali „*výslednosť na úrovni agenta*“, ale pôsobili v záujmových objektoch, sa po zhodnotení preradilo do nižšej kategórie spolupracovníka – dôverníka. Napokon 6 agentov, ktorí nepracovali v záujmových objektoch XII. správy ZNB, bolo „ponúknutých“ inej kontrarozvednej súčasti.“⁵⁴ Aj po uvedených opatreniach zostal Andrej Babiš v agentúrnej sieti XII. správy ZNB ako tajný spolupracovník s krycím menom „BUREŠ“. Jeho činnosť viedla k odstúpeniu operatívnych poznatkov na nadriadenú operatívnu správu a ďalšiemu využitiu poznatkov na centrálnej úrovni. Viedla tiež k založeniu spisov preverovaných osôb a previerke čs. štátneho príslušníka.

Na zreteli je v konečnom dôsledku potrebné mať aj skutočnosť, že utajenú spoluprácu s ŠtB mohol získavaný tajný spolupracovník odmietnuť, prirodzene s vedomím následkov takéhoto rozhodnutia. Príkladom je historik Jozef Jablonický, ktorý odmietol ponuku na utajenú spoluprácu s ŠtB a Spravodajskou správou Generálneho štábu (teda vojenskou rozvedkou) hneď trikrát.⁵⁵

Činnosť tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“ viedla k odstúpeniu operatívnych poznatkov na nadriadenú operatívnu správu a ďalšiemu využitiu poznatkov na centrálnej úrovni. Viedla tiež k založeniu spisu preverovanej osoby a spravodajskej previerke čs. štátneho príslušníka. Ako tajný spolupracovník bol oboznámený so základnou výbavou konšpirácie, vrátane kontaktov na riadiaceho príslušníka a jeho zástupcu, ako aj legendy na príchod

54 SIVOŠ, Jerguš (Ed.): *XII. správa ZNB*, s. 74–75.

55 Pozri: SIVOŠ, Jerguš: Štátna bezpečnosť a hon na *falzifikátora* slovenských dejín. In: KMEŤ, Norbert – SYRNÝ, Marek a kol.: *Odvaľujem balvan. Pocta historickému remeslu Jozefa Jablonického*. Bratislava a Banská Bystrica 2013, s. 365–398.

a odchod z prepožičaného bytu, ktorá mala kamuflovať pravý dôvod jeho návštevy bytu.

Na základe posúdenia spisovej a zväzkovej agendy, v kontexte celkovej činnosti ŠtB, ale aj s príslušnými smernicami pre činnosť pracovníkov kontrarozviedky, pre prácu so spolupracovníkmi kontrarozviedky a pre evidenciu, štatistiku a administratívu pri kontrarozviednej činnosti z januára 1978, je možné urobiť záver, že spis dôverníka a neskôr zväzok agenta s krycím menom „BUREŠ“, reg. č. 25 085, založili, evidovali a viedli príslušné útvary ŠtB, aj napriek menším administratívnym nedostatkom, v súlade s internými predpismi Ministerstva vnútra ČSSR.

DOC-PR SPOCCPRAC 25085

krycí jméno	BUREŠ	evidenční číslo	25085	1	2	3	4	5
druh TS	agent	datum registrace	23 XI 1982	6	7	8	9	10
datum získání	11.11.1982	získán na podkladě	dobrovolnosti	11	12	13	14	15
součást StB	XII. správa ZNB			16	17	18	19	20
odbor	3.	oddělení	1.	21	22	23	24	25
StB problematika	zahraničný obchod			26	27	28	29	30
pohlaví	muž	datum narození	2.9.1954	31	32	33	34	35
státní příslušnost	čsl.	sociální rozvrstvení	úředník	36	37	38	39	40
zaměstnavatel (místo)	PZO PETRIMEX Bratislava			41	42	43	44	45
bydliště	Bratislava Fosterova 16			46	47	48	49	50
národnost	slov.	vzdělání	VŠ ekon.	51	52	53	54	55
polit. příslušnost	KSC	bývalá polit. příslušnost	-	56	57	58	59	60
cizinci - povolání		cizinci - rozdělení		61	62	63	64	65
znalost řeči	franc., nem., rus.,			66	67	68	69	70
charakterizující údaje	cesty do KS			71	72	73	74	75

příjmení a jméno	Ing. BABIS Andrej	67	68	69	70	71
jak přibýlo	manžel	72	73	74	75	76
jak ubýlo	odpověď	77	78	79	80	81
archivní číslo	18	82	83	84	85	86

podpis řídícího orgánu	dne	v OE vyznačil	dne
por. Ing. ŠUMAN	23.11.1982		
Hakš	12.10.82		
Kučha	20.9.1982		
zaregistroval:	23. XI. 1982		

jiné záznamy: z D
 kl. záznam + přísl. ady záznamy na M. 217
 u o. Kučha 13. juna 1982
 K. Kučha

Vydána složka: KS, F, KPP

Averz a reverz štatistickej karty tajného spolupracovníka s krycím menom „BUREŠ“, reg. č. 25 085 (pozri s. 148-149).